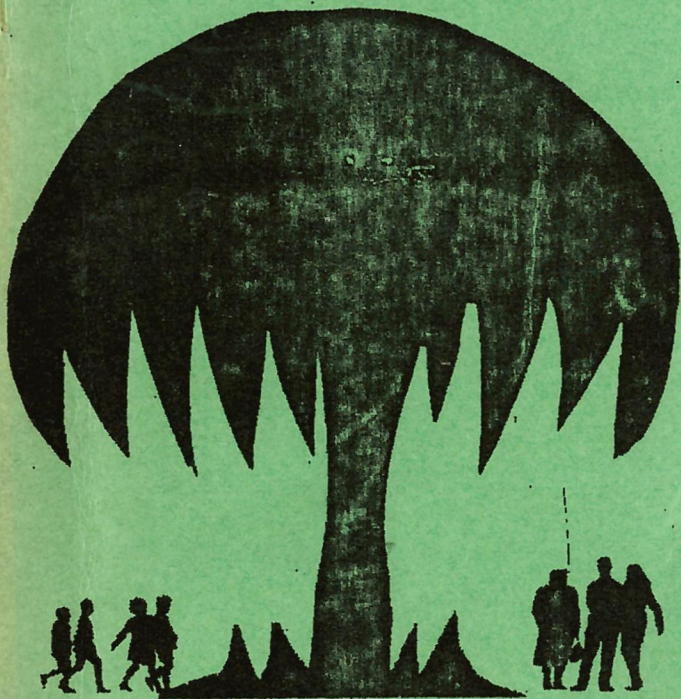

GROESBEEKS
MILIEU-JOURNAAL

1980-14

in dit nummer:

- w m.g. organiseert
nieuwe cursus
- een verhaal over
de zwarte specht
- over het opbergen
van
radio-actief afval
- weet u al alles over
de Hooge
Hoenderberg
- energie sparen
of verbruiken
- en andere
artikelen

**WERKGROEP MILIEUBEHEER
GROESBEEK**

bijlage:
Kinderkrant

GROESBEEKS MILIEUJOURNAAL

Verschijnt :
tweemaandelijks
Kosten minimaal f15,- per
jaar; opgave bij sekre-
tariaat.

REDACTIE

Toine de Jong
Hennie Brinkhof
Jo de Valk

REDAKTIE-ADRES

Toine de Jong
Stekkenberg 26
Groesbeek
tel. 08891-3780

SEKRETARIAAT

Werkgroep Milieubeheer
Groesbeek, Lievensweg 80,
Groesbeek.
tel. 08891-3175

VRAAGBAAK

Voor informatie, milieu-
klachten e.d.
Iedere dinsdag:
van 19.30 tot 21.00 uur
Zevenheuvelenweg 14,
Groesbeek

MEDEWERKERS

Martin van den Bos
Johan Thissen
Rudy van Duynhoven
Wilco de Schouwer
Hans de Jong
Wim Lebbink
Ellie Loeffen
Ida Medendorp

Illustraties:
Ingrid Claessen
Pauli Snoeijns

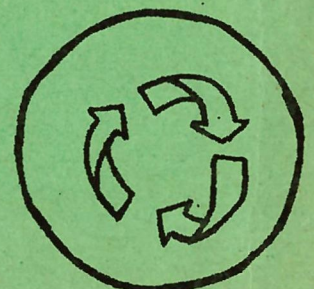
◆◆◆inhoud◆◆◆

VOORWOORD VAN DE REDAKTIE.....	blz. 1
KURSUSWERK W.M.G. 1980.....	blz. 2
DERDE MEMO- BEURS IN HILVERSUM	
OP 9, 10 en 11 mei.....	blz. 4
DE ZWARTE SPECHT door Henny Brinkhof.....	blz. 5
DE VOORZIENIGHEID.....	blz. 9
STAND VAN ZAKEN: RUIMTE W.M.G.	
EN DE VRAAGBAAK.....	blz. 9
MILIEU-RONDON-MILIEU.....	blz. 110
HET OPBERGEN VAN RADIO-AKTIEF AFVAL	
DEEL 1: WAT ZIJN ZOUTPIJLERS	
door Hans de Jong.....	blz. 14
COLLAGEPAGINA over bodemverontreiniging....	blz. 16
HET LEVEN VAN DE SCHIETMOTTEN	
door Rudy van Duynhoven.....	blz. 17
EEN BEZOEK AAN DE NATIONALE ENERGIEBEURS	
door Rudy van Duynhoven.....	blz. 17
ZWARTE VOETEN, GELE TONG, ZWARTE LONGEN	
door Wilco de Schouwer.....	blz. 21
WEET U.....	blz. 22
MILIEU- POLITIEK- MILIEU.....	blz. 24
ENERGIE SPAREN OF VERBRUIKEN IS DE VRAAG	
door Wilco de Schouwer.....	blz. 26
HET LANDSCHAP EN DE NATUURGEBIEDEN	
ROND GROESBEEK	
DEEL 7: DE HOOGHE HOENDERBERG	
door Johan Thissen.....	blz. 30
REKTIFICATIE.....	blz. 34
W.M.G. NOTULEN VAN DE VERGADERING.....	blz. 35
DE KINDERKRANT door Ida Medendorp	

VERSCHEIJNINGSDATUM APRIL 1980.

KRINGLOOPPAPIER

voorwoord

Lekkerkerk-West. Het moest er een keer van komen!

Voor velen uit de milieubeweging kwam de berichtgeving uit Lekkerkerk over de bodemverontreiniging met o.a. benzeen en toluen dan ook niet als een verrassing.

Ook de eerste reacties van de betrokken overheidsorganen en het verantwoordelijke bedrijf kenden we al van buiten: niets aan de hand, het gaat om kleine hoeveelheden enz. Een paar weken later bleken grote afgravingen en huizenafbraak toch nodig.

Onlangs zagen we op de teevee de grote baas van de KEMA proberen het roekeloos opslaan van radio-actief afval op de terreinen van dit semi-overheidsbedrijf te relativieren.

Drie kinderen, die jarenlang op het terrein hadden gewoond en met het besmette afval hadden gespeeld, stierven zo'n tien jaar later aan kanker.

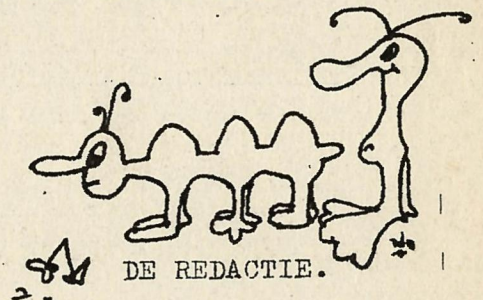
"Het ging hier maar om acht kilo", zei de KEMA-man en wat de kinderen betrof: "Ik kan het mij niet voorstellen want dat afval is altijd goed begraven en dus onbereikbaar geweest voor die kleuters".

Na onderzoek schatte een team van de rijksoverheid het toch op zo'n slordige negentig kilo. Bovendien werd door de ouders van één van de kinderen beweerd dat het afval "voor het grijpen" lag.

Waarvoor die allergie voor de waarheid?

Waarom dat gedraai rond de hete brij?

Het gevolg van al dit soort hele en halve waarneden kan niet anders zijn of het vertrouwen in de mensen, die in ons land de dienst uitmaken moet afnemen.

kursuswerk w.m.g. 1980

EEN NIEUWE KURSUS VOOR U

Een nieuwe cursus, die gaat over zaken waar we allemaal wel eens van gehoord zullen hebben: oekologie, milieuverontreiniging, evolutie, energie enzovoorts.

De cursus heet: **GROESBEEK: GISTEREN, VANDAAG EN MORGEN.**

Deze cursus, die in vergelijking met de andere cursus van twee jaar geleden een andere opzet heeft, is bedoeld om op begrijpelijke wijze en in begrijpelijke taal de bovengenoemde zaken uit te leggen en met U te bepraten.

De organisatie, die erg omvangrijk is (vooral omdat we er iets goeds van willen maken) is in volle gang. Toch Kunnen we U al inlichten over de data, het programma en de kosten.

PROGRAMMA

- » Dinsdagavond 27-5-1980 van 20.00-22.00
 - De ontwikkeling van het leven op aarde
 - pauze H. de Jong
 - Het ontstaan van het Groesbeekse landschap
- Zondagmiddag 1-6-1980 van 14.00-17.00
een fietsexkursie waar o.l.v. H. de Jong het Groesbeekse landschap zal worden bekeken.
- » Dinsdagavond 3-6-1980 van 20.00-22.00
 - Wat is ekologie J. de Valk
 - pauze H. Brinkhof
 - De ekologie van het natuureservaat "De Bruuk". T. de Jong
- Zaterdagmorgen 7-6-1980 van 9.00-12.00 een exkursie o.l.v. H. Brinkhof en I. Claessen in "De Bruuk".
- » Dinsdagavond 10-6-1980 van 20.00-22.00
 - Hoe vervuilen we ons milieu M. v.d. Bos
 - pauze R.v. Duynhoven
 - Wat we zelf aan het milieuprobleem kunnen doen W.de Schouwer
- Zaterdag 14-6-1980 van 9.00-12.00 een exkursie naar de waterzuiveringsinstallatie van Groesbeek.
- » Dinsdagavond 17-6-1980 van 20.00-22.00
 - De landbouw en haar problemen. (schaalvergroting, bioïndustrie ed)
 - pauze J. Thissen
 - Hoe is de Groesbeekse situatie?
- Zaterdagmorgen 21-6-1980 exkursie naar een Groesbeeks landbouwbedrijf.

» Dinsdagavond 24-6-1980 20.00-22.00

- Diskussie-avond waar we in kleine groepen praten over bepaalde punten (stellingen) die in de cursus ter sprake zijn geweest.
- afsluiting

Het geheel zal door ons geïllustreerd worden m.b.v. diaserie's, video, tentoonstellinkjes, mikroscoopwerk ed.

De kosten hebben we bewust laag gehouden nl minimaal f17,50.

Het is altijd toegestaan om wat meer te geven om zo de werkgroep te steunen.

Verder willen we alleen nog medelen dat er hoogstens 40 mensen aan deze cursus mee kunnen doen. Wie het eerst komt wie het eerst maalt.

U kunt zich telefonisch opgeven bij:

Toine de Jong 08891- 3780.

U ontvangt dan daarna van ons een verzoek tot betaling, waardoor U dan definitief staat ingeschreven.

Tot in mei.

JEUGDCURSUS 1980.

Zoals elk jaar wordt er ook dit jaar weer een jeugdcursus gehouden voor de kinderen van de 5de klassen van de lagere scholen in Groesbeek. Deze cursus wordt ook dit jaar weer gecoördineerd door Wim Lebbink. In totaal hebben zich 123 kinderen opgegeven. Ze krijgen dan de volgende 4 onderwerpen behandeld: - huis en tuin, - sloot en plas, - akker en weide en - bos en heide. De kinderen krijgen niet alleen theorie, want ze zullen met hun leiders ook veel het veld ingaan om daar met de echte natuur goed kennis te nemen. De data zijn; 3, 10, 17, 24 en 31 mei. De eerste 4 zaterdagen zullen starten in Klubhuis Centrum aan de Kloosterstraat.

De slotdag en tevens laatste cursusdag vindt dus plaats op 31 mei en de uitreiking van de oorkondes vindt plaats in de Blokhut aan de Spoorlaan. Een nieuw natuurspel zal dan ook plaats vinden op de speelweide in het bos. Dit spel is ontworpen door Ida Medendorp, Elly Loeffen en Wim Lebbink en wordt gehouden i.p.v. de jaarlijkse boswandeling.

Harry Woesthuis, met Jan Meesters boswachter in Groesbeek, zal proberen om een film van Staatsbosbeheer te krijgen. Deze film gaat over bosbouw op de oude manier en de nieuwe ontwikkelingen ervan.

Voor regendagen hebben we ook activiteiten gepland, maar laten we hopen voor de kinderen dat we goed weer krijgen!

Derde MeMO-beurs in Hilversum op 9,10 en 11 mei.

MeMO is de afkorting van Mens- en Miljeuvriendelijk ondernemen.

In de MeMOkrant uitgegeven naar aanleiding van de derde MeMO Beurs te Hilversum lezen we:

"Het betekent je brood verdienen in een eigen bedrijf(je) op een eerlijke en voor de samenleving nuttige manier. En evenveel MeMO bedrijven als er zijn, evenveel benaderingen van het mens- en miljeuvriendelijk ondernemen worden tentoongespreid. Voor de mensen van de MeMO bedrijven betekent dat in de eerste plaats, dat vóór hen zelf een hele serie persoonlijke wensen en idealen in vervulling zijn gegaan. Eén ding hebben toch al deze mensen gemeen: ze zijn er allemaal in geslaagd, alleen of in samenwerkingsverband, hun eigen werkgelegenheid te creëren in een eigen bedrijf en daarmee een inkomen te verwerven. Onafhankelijk van een uitkering of een werkring waarin niet meer met plezier kon worden gewerkt kunnen ze nu allemaal zelfstandig in hun behoeften voorzien. Vaak hebben ze van hun hobby of liefhebberij hun werk gemaakt.

Op 9, 10 en 11 mei a.s. zal in Hilversum de derde landelijke MeMO-Beurs worden gehouden. Aan dit evenement zullen zo'n 150 mens- en miljeuvriendelijke ondernemingen en aanverwante projecten deelnemen. Een omliggend programma, bestaande uit een tentoonstelling, films en lezingen, zorgt voor de achtergrondinformatie en muzikensembles zullen regelmatig te horen zijn met voornamelijk nederlandse muziek. Er zal weer veel te zien, te doen, te kopen en te proeven zijn tijdens de derde MeMO-Beurs en er worden dan ook ruim 20.000 bezoekers verwacht vanuit het gehele land. De Beurs wordt gehouden in de Expohal, pal naast Station Hilversum Sportpark dus goed per spoor bereikbaar en centraal gelegen in het land.

Waarom mag de MeMO-Beurs zich in zo'n grote en toenemende belangstelling verheugen? De tweede MeMO-Beurs in 1978 trok al 15.000 bezoekers, terwijl toen nog minder mensen dan nu van het bestaan ervan op de hoogte waren. Een duizendtal van de toenmalige bezoekers werd geënquêteerd. Hun mening was over het algemeen dat ze de MeMO-Beurs als een zeer inspirerend gebeuren ervaarden. Van de ontmoeting met duizenden andere mensen die óók geïnteresseerd zijn in een andere manier van leven en werken, blijkt een grote stimulans uit te gaan. En vooral het levendige enthousiasme, dat door de mensen van de deelnemende MeMO-Bedrijven met hun zeer gevarieerde stands tentoongespreid wordt, blijkt zeer aanstekelijk te zijn.

Inmiddels is de MeMO beweging weer een stuk volwassener geworden. Twee jaar geleden noemde bij de opening van de MeMO-Beurs de bekende econoom Prof. J. Tinbergen de ontwikkelingen van de MeMO beweging reeds een verheugend en belangwekkend feit, "waar het nageslacht ons dankbaar voor zal zijn". Dit keer zal het hopelijk weer een stuk minder mensen ontgaan dat er zoiets als een MeMO beweging is. Al die kleine, doch zeer levensvatbare experimenten en projecten over het hele land verspreid, dat valt nog niet zo op. Maar op de MeMO-Beurs.....

GAAT HET ZIEN !!!!!

◆◆◆◆◆ De zwarte specht ◆◆◆◆◆

Van 1973 tot 1979 heb ik het wel en wee van zwarte spechten bij de Wolfsberg gevolgd, maar ook van een paartje dat in het kraaiendal zit. Ik zal proberen te beschrijven wat zo'n specht nu zoal doet in een jaar.

Maar eerst hetvolgende: In een spechtenjaar gebeuren er natuurlijk ontzaggelijk veel dingen; veel meer als ik te zien kreeg, van datgene wat ik dan wel gezien heb, zal ik alleen de grote lijnen aangeven. Dit stuk is dus bij lange na volledig.

Eerst zal ik wat algemene zaken over de zwarte specht vertellen, waarna het verhaal begint.

De zwarte specht: algemeen en voorkomen.

De zwarte specht is de grootste europese specht. Van snavelpunt tot staarteinde meet hij 46 cm. Zwarte spechten zijn, zoals hun naam al zegt zwart, alleen de poten zijn blauwgrijs, de ogen en snavel geel en op de kop zit rood. Bij het ♂ (mannetje) loopt deze rode kruin van de snavelbasis tot bij zijn nek, bij het ♀ (vrouwte) zit alleen wat rood achter op de kop.

Hoewel zwarte spechten in bijna geheel midden en oost europa voorkomen (zie kaartje), kwamen ze 75 jaar geleden niet in Nederland voor.

In 1915 heeft de zwarte specht voor het eerst in Nederland gebroed in Twente, daarna heeft hij zich uitgebreid, vooral in het oosten,

midden en zuiden van ons land. Tegenwoordig beginnen ze zich ook in de duinen te vestigen op plaatsen waar oude bomen staan, die dik genoeg zijn om er een hol in te hakken. Het is een schaarse broedvogel.

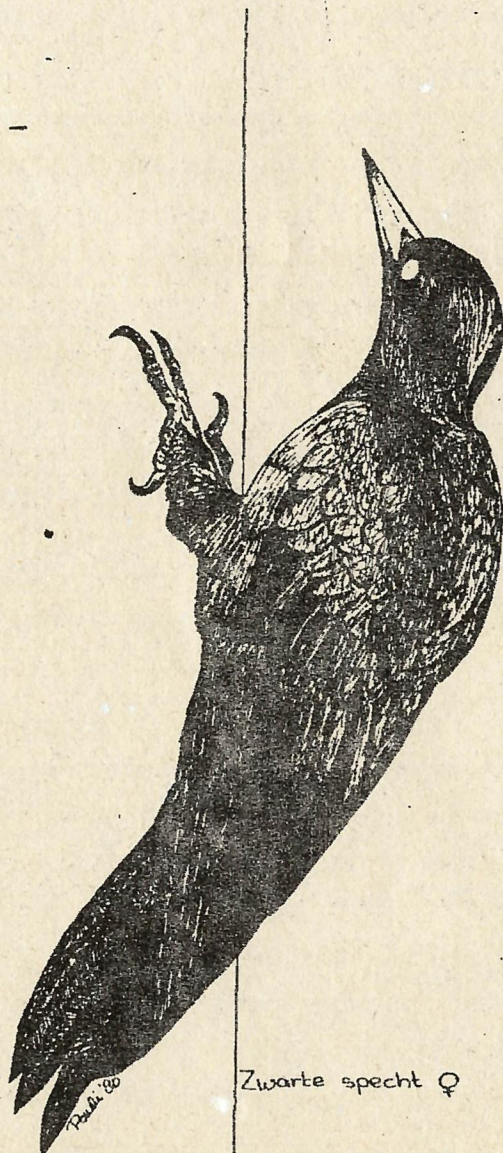
Het leven van de zwarte specht gedurende een jaar.

Al heel vroeg in het jaar en vaak al in december als het mooi weer is, gaan het ♂ en het ♀ elkaar weer voorzichtig benaderen. Dit doen ze door naar elkaar toe te vliegen en een geluid te roepen dat klinkt als "lkauw". Je zou het kunnen vertalen met: "Ik ben het, maak je maar niet ongerust". In het begin zijn ze een beetje bang voor elkaar, maar dit verandert langzaam. Het ♂ hoor je nu ook vaak "klee" roepen. Met dit geluid bakent hij zijn territorium af. Het betekent ongeveer: "Ik ben een zwarte specht". Hij zit vaak in het topje van een boom te roepen. Het vrouwtje roept ook regelmatig klee, maar niet zo vaak als het mannetje en nooit in een boomtop.

Dit gedrag maakt in het prille begin van het jaar echter nog niet zo

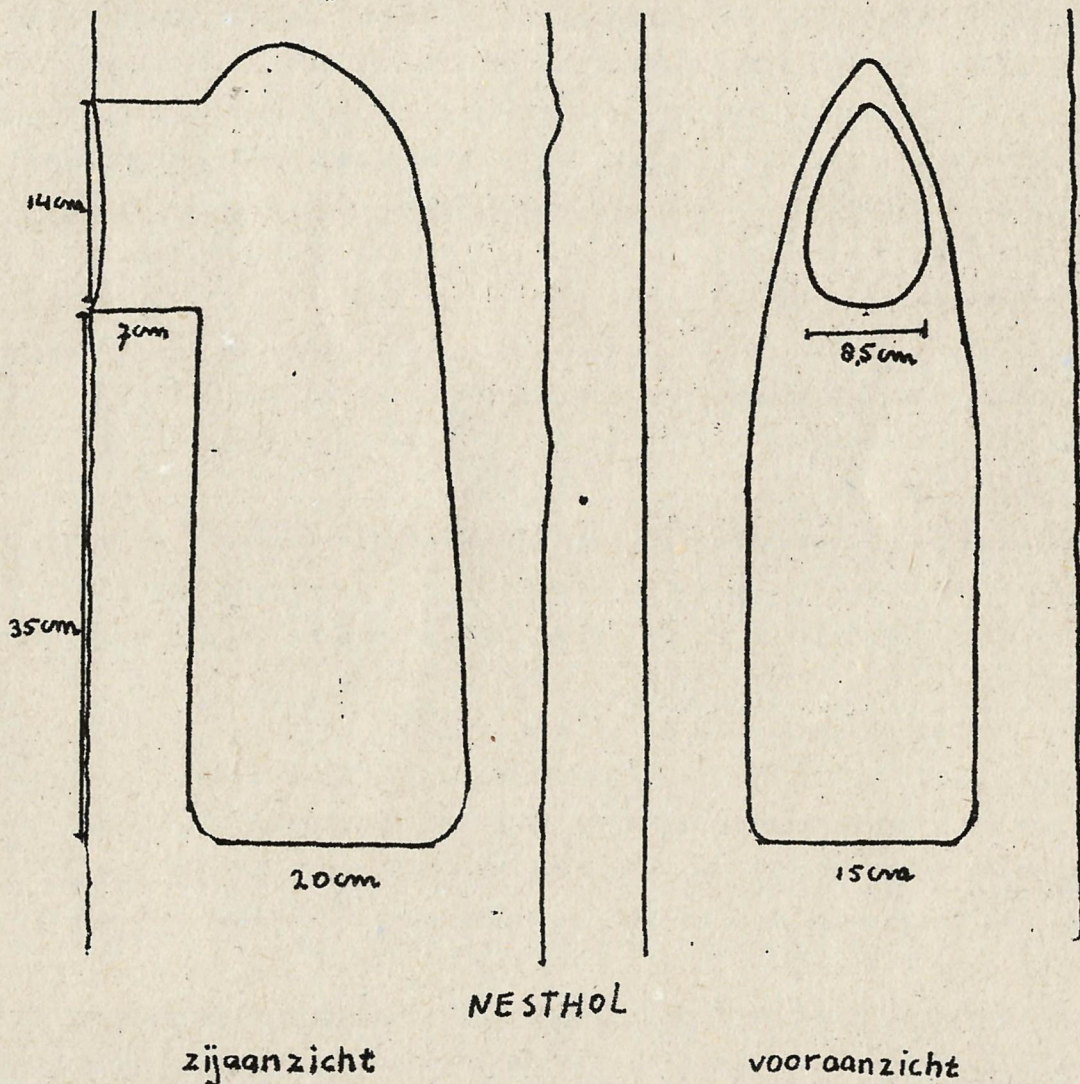
heel veel van de tijd uit. De meeste tijd wordt besteed aan slapen en voedsel zoeken. Het bijeenzoeken van hun kostje doen ze meestal op de grond op een open plek in het bos, waar enkele jaren tevoren brand is geweest of gekapt is. In het dode hout en boomstronken, die daar zijn blijven liggen, zitten veel larven van de boktor *Leptura rubra*. Deze houtwormen vormen volgens mij hier in het bos het belangrijkste voedsel voor zwarte spechten. Het slapen neemt de meeste tijd in beslag. Om 4 uur 'smiddags zoeken ze hun slaaphol op en 's morgens 9 uur komen ze er weer uit. De 7 uur die ze op zijn, is voldoende om hun kostje bij elkaar te zoeken, want de boktorlarven die dan verpopt zijn, zijn dan op zijn grootst. Dit is misschien ook de reden dat zwarte spechten tot de naaldboomgrens in noord-europa ^{voorkomen} hier, vlak bij de poolcirkel, waar 's winters de zon niet eens meer opgaat en het alleen nog maar enkele uren per dag schemert, is de "dag" blijkbaar toch lang genoeg om genoeg voedsel binnen te krijgen omdat de boktorren zo vet zijn.

In januari en februari wordt het contact tussen ♂ en ♀ veelvuldiger en nauwer. Je ziet ze al regelmatig paren. Ook dan roepen ze "lkauw". Beide spechten laten nu ook vaak een lachend kju-kju-kju roepen, dat waarschijnlijk een bepaalde opwinding aangeeft of opwekt. Ook roffelen ze dan veel. Dit gebeurt meestal op een dode tak. De specht slaat dan zeer snel met de snavel op de tak ($\pm 10X$ per seconde). Zo'n roffel duurt ongeveer 3-4 sec. dit in tegenstelling tot die van de grote bonte specht, die 1-2 sec duurt. Het volume van het geluid dat dan geproduceerd wordt, hangt niet af van hoe hard de specht ertegen slaat, maar hoe goed de tak of stam resoneert. Ik heb roffels gehoord, die je op 50 meter afstand niet meer hoort, maar ook roffels die een $\frac{1}{2}$ km verderop nog te horen zijn.

Zwarte specht ♀

Half februari kun je het ♂ al aan een nieuw hol zien hakken. Het ♀ hakt nauwelijks. Niet ieder jaar wordt er een geheel nieuw hol gehakt. Soms wordt het oude hol uitgediept, of een oud grote bonte spechtenhol aangepast, een enkele keer komt het zelfs voor dat hij alleen maar begint aan een nieuw hol en als de kolopening half af is, ermee kapt en in een oud hol gaat broeden. Een ♂ zwarte specht heeft ieder jaar de behoefte om te hakken. Of hieruit een hol ontstaat, is niet van belang. Hij hakt dus niet om een hol te hakken, maar omdat hij de behoefte heeft om te hakken. Deze hakdrang kan een week duren, maar ook een maand. De 6 jaar dat ik de specht bekeken heb, heeft hij 2 nieuwe hollen gehakt, 2 hollen uitgediept, 1 grote bonte spechtenhol aangepast en 1 keer een heel klein stukje hol gehakt. Ze hebben in die tijd slechts 2X een ander hol gebruikt om in te broeden. De zwarte spechten in het kraaiendal hebben wel steeds een nieuw hol gehakt en hierin ook gebroed. Hoe zo'n hol eruit ziet, kun je hieronder zien.

Tijdens het hakken van het hol, vermindert het contact tussen het ♂ en het ♀ niet. Als het hol af is, blijft het ♂ er veel in zitten. Soms komt het ♀ en lost het ♂ af. Ze vliegt voor het hol en roept "lkauw". Even later komt het ♂ tevoorschijn en vliegt weg. Daarna klimt het ♀ in het hol. Na een tijdje vliegt het ♀ weg of het ♂ lost haar af. Na een tijdje gaat het ♀ eieren leggen (1 per dag). Ze legt er 3-4. Aangezien ze toch al bijna steeds in het hol zijn, gaan ze na het eerste ei meteen al broeden. (veel vogels wachten met broeden tot het broedsel gelegd is.) Ze zitten nu ook veel vaster op het nest als tevoren. De spechten lossen elkaar ongeveer om de 2 uur af. Het ♂ broedt 's nachts. In totaal vinden er 6 aflossingen per dag plaats. Na 9-10 dagen komt het eerste jong uit, de volgende dag weer een enz. De jongen zijn zeer klein en kaal. Heel langzaam verandert het broedgedrag van de ouders, de tussenpozen van aflossingen worden korter, zodat er meer voedsel aangedragen kan worden voor de jonge spechten. Als ze veren krijgen, verlaat de oudervogel het nest al voordat hij/zij afgelost wordt. Tenslotte komen ze alleen nog om voer te brengen en de uitwerpselen van de jongen te verwijderen. Als de staartpennen van de jonge vogels lang genoeg zijn om erop te kunnen steunen, gaan ze tegen de binnenkant van het hol staan en kijken door de holopening naar buiten. Je kunt dan zien dat er verschil is tussen mannetjes en vrouwtjes. Het rood op de kop van een ♂ jong loopt net als bij het volwassen ♂ van snavelbasis tot nek. Het ♀ jong heeft alleen wat rood op het achterhoofd. Dit is in tegenstelling met wat J.E. Sluifers beweert. Hij zegt nl. dat de jongen op het ♀ lijken. Ik ken trouwens geen andere vogels, waarbij je het verschil tussen jonge ♂ en ♀ aan de kleur kunt zien. Het is dus niet vreemd dat Sluifers die fout gemaakt heeft.

Verschillen met de oudervogels zijn: de grijsblauwe ogen, de witte snavel en de vrij korte staart. Verder is het geluid dat ze maken anders. Deze verschillen verdwijnen langzaam als de jongen volwassen worden.

1 maand na het uitkomen van de eieren, vliegen de jongen uit. Dit is eind mei, begin juni. Als ze uitgevlogen zijn, is het zeer moeilijk om ze terug te vinden. Daarom weet ik hier ook nauwelijks iets vanaf. 1-2 maanden later zitten de volwassen spechten weer in hun slaapholen. Van de jongen hoor of zie je niets meer. Eind juli en augustus ruien de zwarte spechten. De relatie tussen ♂ en ♀ is sterk afgezwakt. Ze zoeken elkaar niet meer op, roepen als ze elkaar tegen komen, wat vrij zelden gebeurt, nog wel "lkauw". Ze wijden zich voornamelijk aan voedselzoeken en zo maar wat rondvliegen, zich poetsen en wat hakken. Er gebeuren niet veel opvallende dingen meer. Dit duurt tot de-

cember, begin januari, dan begint het steeds iets andere verhaal weer opnieuw.

Henny Brinkhof

Literatuur: Peterson G (1974) Petersons vogelgids.

Sluiters J.E. (1975) Prisma vogelboek.

Teixeira R.M. (1980) Atlas van Nederlandse Broedvogels.

Voorzienigheid

ZIE EENS, MYN ZOON, HOE WYS DE VOORZIENIGHEID ALLES GEMAAKT HEEFT.
DE VOGEL LEGT ZYN EIBREN IN DESZELFS NEST. DE JONGEN ZULLEN UITKOMEN
TEGEN DE TYD DAT ER WORMPJES EN VLEGJES ZYN OM DESZELVE TE VOEDEN.
DAN ZINGEN ZY EEN LOFLIED TER ERE VAN DE SCHEPPER DIE DESZELFS SCHEP-
SELEN OVERLAADT MET WELDADEN....

- ZINGEN DIE WURMEN MEE, PAPA?

HET VRAGEND ZOONTJE WACHT NOG ALTYD OP ANTWOORD.

(Multatuli)

Stand van zaken: ruimte WMG en Vraagbaak.

Zoals misschien de meeste mensen al wel weten, is er op donderdag 6 maart 's avonds een felle binnenbrand geweest in de ruimte van de WMG. Hierbij is een gedeelte van de inventaris verloren gegaan. Het betrof hier vooral documentatie- en schrijfmateriaal zoals folders, boeken, tijdschriften etc. Verder sneuvelde er ook meubilair en ook archiefmateriaal. Ook is een van de bureaus behoorlijk beschadigd.

De gemeente heeft ons welwillend aangeboden de ruimte schoon te maken en te ontdoen van de vette roetaanslag, die in het hele lokaal zit. Dit doet ze verder in het kader van de verbouwingen van het gehele gebouw, die inmiddels in volle gang zijn. Aanvankelijk zou onze ruimte op 1 mei klaar zijn, maar inmiddels is bericht van de Gemeente gekomen dat de verbouwingen uit zullen lopen.

De hele ruimte is door de WMG overigens vóór de verbouwingen ontruimd. Voor activiteiten kunnen we er dus voorlopig nog niet terecht. Ook de Vraagbaak komt dus voorlopig te vervallen.

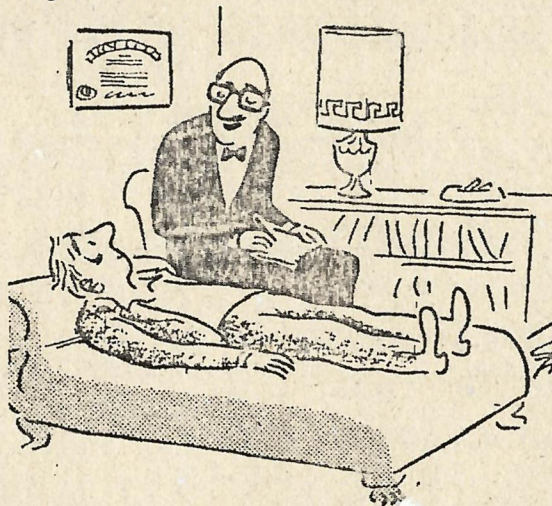
Ons contactadres blijft voorlopig het secretariaat: Erik en Jacobien van Haaren, Lievensweg 80, Groesbeek. Tel. 08891 - 3175.

DUS ALS MEN INFORMATIE WIL INWINNEN OVER BEPAALDE DINGEN, MELDINGEN WIL DOEN VAN BEPAALDE ZAKEN ETC., DAN KAN DAT OP DIT ADRES.

EEN " NOBELE " EER

In Amerika hebben minstens vijf Nobel-prijswinnaars meegedaan aan een project waarbij ze sperma ter beschikking hebben gesteld voor het "kweken" van hoog-intelligente mensen.

volgens een aantal Californische kranten zijn op dit moment al drie vrouwen met hoge IQ's zwanger na kunstmatig te zijn bevrucht met het sperma van geleerden. Shockley (een van de Nobel-prijswinnaars) zei te hebben meegedaan omdat de wereld door een groot gevaar wordt bedreigt: " Inferieure mensen krijgen veel meer kinderen dan intelligente, gezonde mensen". Bedankt gezonde, intelligente (?) mensen voor de ontbossingen, de uitgestorven dieren, de verontreiniging van ons milieu, de wapenwedloop, kernenergie, kernwapens, enz., enz.,.....

Nonsens! Als u een mislukking zou zijn, kon u mijn honorarium niet betalen.

dan de bedrijfsvergunning toestaat.

Wie moeten we nu nog geloven ? Zowel de maatschappij die de centrale beheert als het gemeentebestuur zullen er wel belang bij hebben als de kerncentrale blijft draaien zo lang het nog kan, de leden van het

actiecomitee daarentegen zouden hun zaak geen goed doen als ze de mensen in de gemeentes maar wat wijsmaakten. En nu is onlangs weer bekend gemaakt dat de minister de bedrijfsvergunning heeft verruimd wat betreft het aantal staven dat mag worden opgeslagen. Dus bij kernenergie is het zo dat als de wet wordt

milieu rondom milieu rondom

ONDUIDELIJKHEID OVER DODEWAARD

De laatste tijd werden er nog al wat tegenstrijdige berichten gegeven over het aantal staven dat nog opgeslagen kan worden in de kerncentrale.

Hieronder volgen enkele data met de gegevens die op dit punt werden verstrekt:

25-2-1980; volgens het Gemeenschappelijk kern Energie Dodewaard is er ruimte genoeg, men zegt nog zo'n vijf jaar vooruit te kunnen

7-3-1980; Burgemeester Lurvink maakt gegevens bekend waaruit blijkt dat de kerncentrale nog een jaar kan draaien. Door van de restcapaciteit van 150 staven (waarschijnlijk bedoeld voor het geval er staven terug worden gestuurd uit Engeland) gebruik te maken zou Dodewaard nog 3 jaar vooruit kunnen.

11-3-1980; Uit officiële gegevens is volgens het actiecomitee "Stop Dodewaard" gebleken dat er al 54 staven meer staan opgesteld

overtreden men gewoon de norm (van het aantal staven) verruimd. Erg achterbaks en gevaarlijk !

RECYCLING AFVAL IN WENEN

De Oostenrijkse stad Wenen is van plan om de afvalproblematiek van de stad op te lossen door scheiding van het afval in bruikbare componenten.

Men heeft daarbij het oog laten vallen op een scheidingssysteem ontwikkeld door Esmil samen met TNO. Hiermee krijgt Wenen de grootste en meest volledige afvalscheiding van Europa. Wenen ruilt de vuilverbranding in voor het uitsplitsen in weer opnieuw bruikbare grondstoffen.

Er zijn nog onderhandelingen gaande of een, eveneens door Esmil ontworpen, zgn fluid-bed-oven in het project op te nemen, die de energierijke fractie gebruikt voor de eigen energievoorziening. Daardoor zouden practisch alle

componenten van het afval voor hergebruik worden ingezet, zodat er bijna niets overblijft om te storten.

Op het terrein van de VAM in het Drentse Wijster is men begonnen met het proefdraaien van de zellide soort huisvuilscheidingsinstallatie als in Wenen.

Uitgaande van de huidige samenstelling van ons huisvuil kan worden teruggewonnen : 20 % papier, 2 % blik, 4 & 5 % plastic, 33 % organisch materiaal, terwijl ook nog 10 % glas in een later stadium in aanmerking komt.

EEN POEPJE LATEN RUIKEN ?

Het landelijk aroma van de giertank zal binnen enkele jaren tot de vergeten luchtjes gaan behoren. Onlangs is er in Nederland een nieuw middel op de markt gekomen, gemaakt uit dennenextract, wat het gieren tot een vrijwel reukloze bezigheid maakt. Het middel zelf wordt in 14 dagen weer afgebroken in de bodem.

De stof vormt samen met het doseringsapparaat een oplossing

milieu rondom milieu rondom

voor agrariërs die door gemeentelijke verordeningen grote moeilijkheden ondervinden bij het verspreiden van mest. Dit gelat vooral voor boeren die gieren in de onmiddellijke nabijheid van woonbuurten en campings. Het doseerapparaat kost 1300 gulden terwijl de vloeistof 15 gulden de de liter kost. Met een liter kan 4000 liter mest reukloos worden gemaakt.

NOG EEN LUCHTJE

Momenteel vindt er een onderzoek plaats naar de verspreiding van stank door het compostbedrijf CNC te Milsbeek. Het is de bedoeling dat een getraind reukpanel (geen honden !) bij verschillende weersomstandigheden in het veld gaat ruiken waar het nog wel, of waar het niet (meer) stinkt. Tegelijkertijd zal de hoeveelheid ammoniak in de lucht bepaald worden.

DE SCHULDIGE BETAALD !

Nadat bijna vierjaar geleden de Italiaanse stad Seveso en omgeving

door een gifwolk werden getroffen (TCCD = ontbladeringsmiddel), is nu bekend geworden dat de eigenaar van het schuldige chemische bedrijf Icmesa zich verplicht heeft gesteld de Italiaanse staat en de autoriteiten van Lombardye

een schadevergoeding te betalen van 113 miljoen gulden. Het bedrag is voor de vergoeding van de kosten die de Italiaanse overheid heeft gemaakt in verband met de medische en sociale zorg van de slachtoffers, het milieubeheer en ondersteuning van

plaatselijke bedrijven. In welke mate de slachtoffers van de ramp schadeloos worden gesteld, blijft nog een open vraag. We zijn trouwens benieuwt hoe dat in Lekkerkerk geregeld wordt.

HUOG RADIOACTIEF AFVAL IN ZEE

Volgens internationale overeenkomsten mogen de Verenigde Staten en Japan geen radioactief afval opslaan op de bodem van de Stille Oceaan.

De twee landen werken samen echter aan een plan om hoog radioactief afval (waarschijnlijk KSA : Kernsplijtingsafval) in die zee te dumpen.

Dit is gebleken uit antwoorden van het dagelijks bestuur van de EEG op vragen van de Duitse Christendemocrate Hanna Walz. Stille wateren hebben diepe gronden.....

In America is men momenteel druk bezig met de ontwikkeling van een anti-tank wapen dat de aard van het slagveld volgens militaire experts net zo drastisch zal kunnen veranderen als ooit het machinegeweer het vliegtuig en de radar deden.

De deskundigen van het Pentagon menen dat daardoor de huidige tankovermacht van het Warschau-pact en volledig door teniet gedaan kan worden.

Het gaat om lichte geleide projectielen die door een soldaat met behulp van een computer ter sprootte van een rookje sigaretten afgevuurd kunnen worden op afstanden van zeker 2 km van het doel.

Een andere denkbeeldige bescherming te testen over een zogenaamde bloeddorstige vloed wordt momenteel in Engeland aan de man gebracht: het Armagedon-kostuum. De situatie rondom Afghanistan heeft er in het Britse rijk voor bezorgt dat tal van burgers vol paniek in de tuin gaan graven om een bunker aan te leggen om het hoofd te bieden aan de volgens hen komende kernbomregen.

Nadat het bedrijfsleven in dit vacuum van het menselijke behoeftenpakket is gegronnen zijn er nu prefab-kelders te koop en voor + 500 tot 800 gulden zijn er al nucleaire overlevingspakketten te koop.

milieu rondom milieu rondom

Ook een bedrijf dat antistralingskostuums vervaardigt (armagedon-pak) die "bescherming" bieden tegen de zogenaamde alpha- en beta-stralingen en chemische en bacteriologische wapens doet goede zaken.

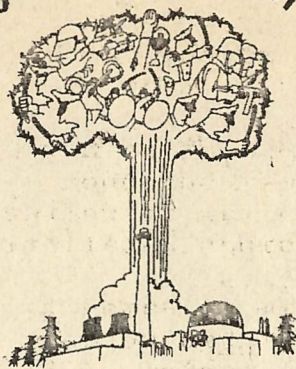
Er is echter niets, behoudens een zeer dikke laag beton of staal dat enigzins bescherming kan bieden tegen gamma-straling en uit die materie kan in voldoende dikte geen goed pak worden gesneden. Trouwens volgens Pentagon-deskundigen ligt de V.S. met de ontwikkeling van hun superwapen nog minstens 5 jaar voor op Rusland, dus als U zo'n pak wilt kopen dan kunt U beter even wachten tot de carnavalsoverruiming van kleren van volgend jaar, want dan koopt U zo'n pak stukken voordeliger.

WORLD CONSERVATION STRATEGY

In dertig landen over de hele wereld is op 5 maart de World Conservation Strategy aangeboden aan regeringen.

Op z'n Nederlands heet het de "strategie voor het behoud van de biosfeer" (de bio-

ATOOMSTAAT DREIGT !!

sfeer is de buitenste laag van de aardkorst plus de atmosfeer en alle leven daaron en er in).

Deze strategie is opgesteld door VN-milieuorganisatie, Wereld Natuurfonds en Internationale Unie voor Natuurbehoud en heeft

als hoofddoelstellingen het behoud van wesenlijke ecosystemen (door bodembescherming, zelfreinigende wateren), het behoud van het totaal aan genetisch materiaal aanwezig in alle organismen (waarvan ecosystemen afhankelijk zijn) en de verzekering van een verantwoord gebruik van ecosystemen en soorten dieren en planten.

Op grond van deze doelstellingen komt men tot een reeks aanbevelingen, die per land ingevuld moeten worden. In elk land zal een stuurorgaan overheid en particuliere organisaties voor invulling van deze aanbevelingen moeten interesseren en eens in de drie jaar zal in een interna-

tionale conferentie het resultaat van de "strategie" tot dan toe bekeken worden en zodanig bijgesteld worden.

Ook de Nederlandse regering gaat zich nationaal en internationaal inzetten voor de invulling van de doeleinden. Dat hebben staatssecretaris Wallis de Vries (CRM) en toombtenaar Van Corkum (ontwikkelings-samenwerking duidelijk gemaakt, toen zij een exemplaar in ontvangst namen.

Vele fotohandelaren zijn er toe over gegaan om oude batterijtjes uit camera's, rekenmachines of b.v. hoorapparaten weer in te nemen. Dit omdat de batterijtjes kwik bevatten en de hoeveelheid jaarlijks verbruikte batterijtjes nu onderhand zo groot is geworden dat er mensen zijn die een beetje bang worden voor al dat gevaarlijke kwik dat in het milieu terecht komt.

De fotohandelaren kunnen er voor zorgen dat via recycling het kwik weer terug gewonnen wordt uit die kleine energiebronnen.

COLLEGA'S VAN OVERZEE

Al twintig jaar lang spenderen zo'n 8000 Britse vrijwilligers hun week-ends en vacaties aan het schoonhouden van hun eiland als leden van de British Trust for Conservation Volunteers (BTCV).

Er werken ook buitenlanders mee aan de diverse projecten om ervaring op te doen teneinde in eigen land soortgelijke organisaties op te zetten. De projecten zijn zowel lokaal als nationaal, het varieert van een te veel aan waterplanten uit een dorpsvijver verwijderen teneinde amfibieën en vissen het voortbestaan te verzek-

nogal tegen doordat er veel papier in de beruchte mini-container verdwijnt.

In Groesbeek volgen we een ander beleid, als men hier de zelfwerkzaamheid wil bevorderen dan gaat men praten over het intrekken van de subsidie.

BOMENNTEURS

Onlangs is in de Groene Reeks van Nederlandse Gemeenten een nieuw model voor een gemeentelijke kapverordening beschreven en toegelicht. Een kapverordening bestaat uit een aantal bepalingen waarmee de gemeentelijke overheid controle kan uitoefenen op de instandhouding van alle bomen binnen de gemeente waarop de Boswet 1962 niet van toepassing is (bomen in parken, tuinen, straten, enz.). Deze controle komt erop neer dat er door het gemeentebestuur wel of geen ontheffing wordt gegeven van het verbod om bomen te vellen.

In het nieuwe model is onder andere het aantal gronden waarop een ontheffing kan worden geweigerd, uitgebreid, namelijk met de redenen van milieubeheer.

Dit houdt in dat in vervolg ook de

milieu rondom milieu rondom

eren tot het ontdoen van rivieroeveren van vuilnis.

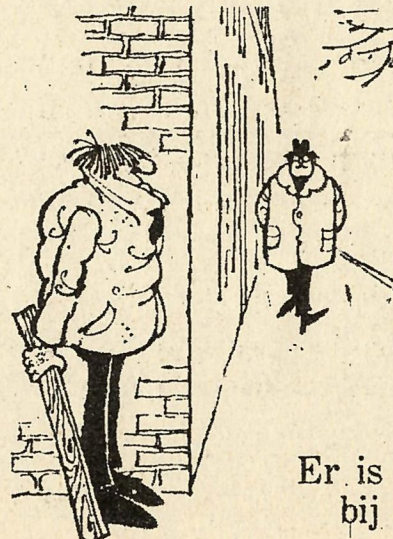
Per jaar staan er zo'n 150 nationale en 400 kleinere projecten op stapel. Een van deze is o.a. de aanplant van nieuwe bomen in de plaats van de ienen die ten gronde zijn gegaan aan de "Dutch elm disease" (iepziekte). U hoeft echt niet helemaal naar Engeland om zo'n club op te richten hoor, U richt binnen onze werkgroep gewoon een nieuwe afdeling op, net zo makkelijk! Zo ziet U maar, met onze werkgroep spaart U zelfs de reiskosten uit.

KWESTIE VAN BELEID

Als de Ubberse gemeenteraad ermee accoord gaat, zullen de verenigingen die in Ubbergen regelmatig oud papier ophalen, voortaan kunnen rekenen op een garantie-subsidie van zeven cent per kilo oud papier. Ubbergen wil deze subsidie met twee cent verhogen om de zelfwerkzaamheid van deze verenigingen te stimuleren. Bovendien vallen de opbrengsten van oud papier in de gemeente

waarde van de boom als zuurstofproducent, luchtzuiveraar, voedselplant voor bijen en vogels enz. bij de overwegingen ten aanzien van het al dan niet verlenen van een vergunning kan worden betrokken.

Belangrijke verbeteringen zijn de instandhoudingsplicht en de herplantplicht.

Er is voldoende hout bij juist gebruik

HET OPBERGEN VAN RADIO-AKTIEF AFVAL

deel 1: Wat zijn zoutkoepels?

Ruim 200 miljoen jaar geleden heerste er in noordwest Europa een woestijnklimaat, zoals nu in de Sahara. Op de plaats, waar nu Nederland en Noord Duitsland liggen, strekte zich echter een binnenzee uit. In het hete, droge klimaat was de verdamping veel groter dan de neerslag, zelf groter dan de toevoer van vers oceaanaanwater (zie fig. 1). Daardoor

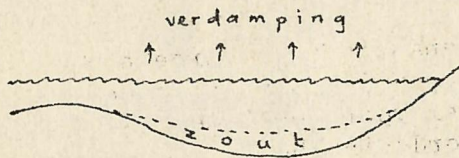
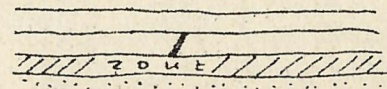

Fig 1 doorsnede door de binnenzee

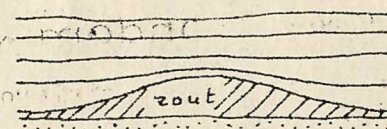
werd deze binnenzee, die slechts door middel van een nauwe doorgang met de oceaan verbonden was, steeds zouter. Op den duur kristalliseerden de zouten vanzelf

uit en sloegen neer op de bodem van de zee. Gedurende miljoenen jaren werden zo dikke zoutpakketten neergelegd. Men noemt deze afzettingen in de geologie "steenzout". Het ligt in grote delen van Nederland nu diep in de ondergrond. In Twente spuit men via buizen water in het steenzout, waardoor het oplost. De aldus ontstane pekkel zuigt men op en na zuivering en indamping verkrijgt men keukenzout.

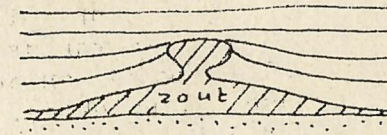
Steenzout, bovengronds keihard, gedraagt zich in de grond als plastisch materiaal. Wanneer men met een hamer een tik geeft op een zoutkristal spat het in vele stukken uiteen, maar staat een zoutlaag ondergronds onder druk, dan wordt het "weggeknepen" in spleten, waar de druk geringer is. Plaatselijk wordt de laag dus dunner, elders dikker. Het gedraagt zich als boter, dat bij samenknijpen tussen de vingers wegvloeit. Schiet zo'n massa "door", dan kunnen onderaardse massieve pijlers of koepels van steenzout ontstaan. Er zijn verschillende variaties mogelijk: sommige krijgen een "hoed"vorm, andere een padde stoelvorm, weer andere worden tot

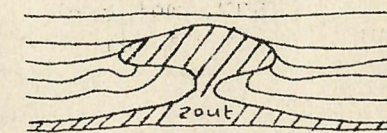
a. beginstadium met scheur

b. vorming zout "kussen"

c. doorboring bovenliggende laag

d. zoutkoepel is ontstaan

Fig 2 Vorming van een zoutkoepel

"bellen", doordat zij het contact met het onderliggende zout hebben verloren.

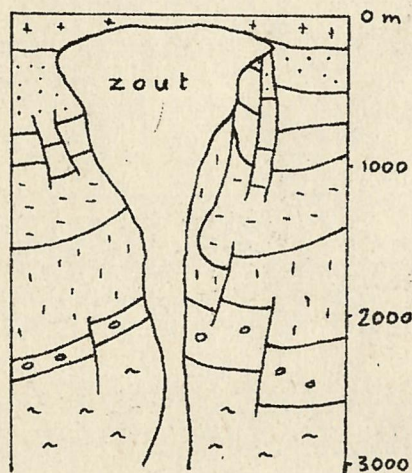
Door deze opstijging van grote massa's steenzout komt het materiaal dichterbij het aardoppervlak en zo dus op winbare diepte te liggen. Onder Pieterburen in Groningen ligt de bovenzijde van de zoutkoepel aldaar op 286 m, terwijl de laag, waar het oorspronkelijke materiaal vandaan komt op meer dan 1000 m diepte ligt. Zo is een voor Nederland belangrijke delfstof relatief gemakkelijk bereikbaar geworden. Deze situatie kan wat dit betreft alleen nog maar gunstiger worden, doordat de beweging in de zoutkoepels nog lang niet is afgelopen.

Ook in ander opzicht is steenzout voor Nederland een belangrijk gesteente:

Eronder ligt poreuze zandsteen, neergelegd in een eveneens heet en droog woestijnklimaat, maar toen bestond er geen binnensee. Tussen de korrels van de zandsteen is het aardgas van Groningen aanwezig. Deze aardgas"bel" bevindt zich in werkelijkheid niet in een holle ruimte onder de grond, maar vult de ruimten tussen de ronde zandkorrels op. Het steenzout echter is niet poreus, maar sluit alles hermetisch af, zodat het aardgas, dat eronder ligt niet naar boven toe kan ontsnappen.

Om precies deze reden heeft men bedacht, dat steenzout wel eens een heel goede bergplaats voor radioactief afval zou kunnen zijn. Helaas echter heeft men bij dit plan geen rekening gehouden met een aantal geologische processen, die hierbij een essentiële rol spelen.

Maar daarover in het volgende nummer.

Hans de Jong

Fig 3 Doorsnede door de zoutpijler van Weinhausen-Eicklingen in W. Duitsland
De breuken in het omliggende gesteente wijzen erop dat de beweging nog steeds doorgaat

BODEM-

vervuiling

De Boodschap

"Let's all gather our minds together as one so be at our minds"

"Ik wil graag beginnen met een gebed, een eeuwenoud gebed dat aan ons werd overgeleverd door onze voorvaders die de betekenis van deze woorden kenden.

In dit gebed danken wij de natuur die ons omringt.

Wij danken onze moeder, de aarde. Zij houdt ons nog steeds dicht aan haar lichaam zoals een natuurlijke moeder doet en zorgt voor alles wat we nodig hebben om in leven te blijven.

Gif moet snel uit de grond

DOETINCHEM - Er zal op zeer korte termijn begonnen worden met het lokaliseren en vervolgens verwijderen van de circa 50.000 liter toluen, die bij Misset Grafische Bedrijven in de grond is verdwenen.

Veel illegale chemische stortplaatsen ontdekt

Milieu-inspectie wil
vervuilde grond
tijdelijk opslaan

Gifvrije vloeistof
verontreinigt
bodem

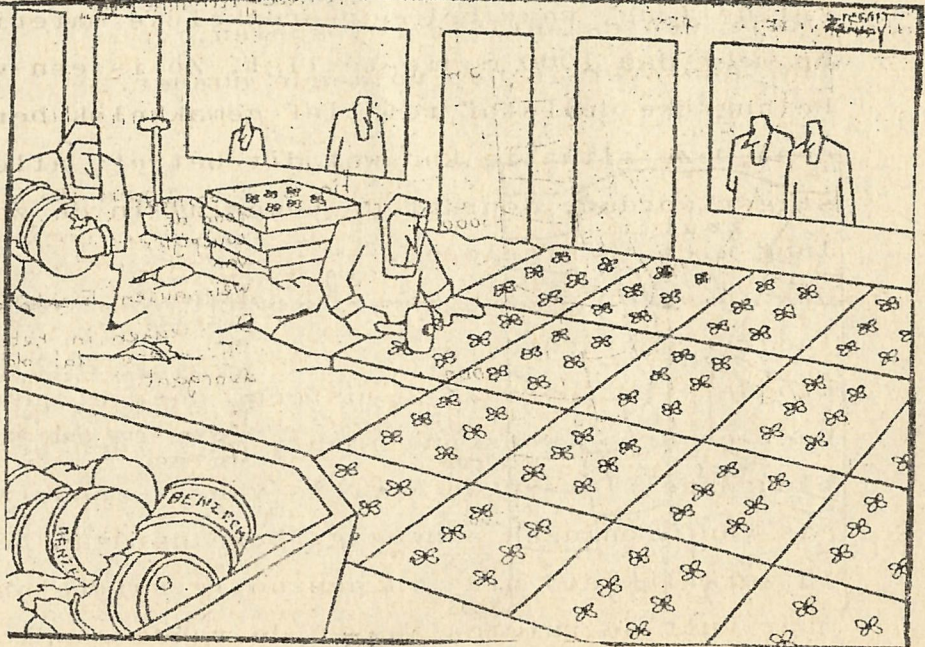
BEWONERS VREZEN GEVOLGEN GIF
„Gevaarlijke stof moet
onder onze huizen uit”

Her wachten is op een regering die eindelijk serieus werk maakt van bodembescherming en zo ook een einde maakt aan de export van ons milieu via de bollenhandel.

J.A. H. de Vries van ZATERDAAG 5 APRIL 1980

BOREN NAAR GIF

VATEN GIFTIGE STOFFEN
Onderzoek toont
metaal in grond

Het leven der schietmotten.

U heeft ze vast allemaal wel eens gezien, de kokerjuffers, Het zijn meestal kleine larven die een kokertje gemaakt van plantematerialen of zandkorreltjes met zich mee slepen.

Dit kokertje dient als bescherming voor hun zachte achterlijf. Deze larven zijn zeer belangrijk in de voedselketen in het zoete water omdat ze in grote aantallen door vissen en watervogels worden gegeten. De kokerjuffers zijn alleseters hoewel sommige soorten zich tot dierlijk voedsel beperken. Dit geldt dan vooral voor de kokerloze larven die veel gevonden worden in beken en riviertjes waar ze een roofzuchtig bestaan leiden.

Andere kokerloze larven spinnen netjes tussen planten en stenen. Het netje geeft enige bescherming maar dient ook om er voedsel in te vangen.

De kokertjes zijn altijd aan beide zijden open waardoor er water doorheen kan stromen. Zo komt de larve ook aan voldoende zuurstof die ze uit het water haalt. Alleen de kop en poten steken uit de koker waardoor de larve kan rondkruipen op zoek naar voedsel. Aan het eind van het achterlichaam, het abdomen, zitten twee haken die ervoor zorgen dat larve en koker niet van elkaar gescheiden worden.

De larven worden in vele soorten wateren gevonden; ze worden gevonden zowel in zuur als in basisch water en zowel in snelstromende beekjes als in meren. Zo komen de kokerjuffers die ik op het moment thuis heb in een aquarium uit een meertje dat in de bossen achter St. Hubert ligt, dit water heeft een pH van 4,2 ...

Er komen verder nog wat kevertjes e.d. in voor maar voor vissen is het water veel te zuur.

Waar ze wel hoge eisen aan stellen is de schoonheid van het water. Kokerjuffers

behoren tot de diersoorten die het eerst verdwijnen als er sprake is van waterverontreiniging, hoe zwak dan ook.

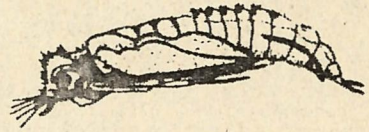
Naarmate de larve groeit, bouwt zij de voorzijde van de koker verder uit en verwijdert vaak stukjes van het achtereind dat te nauw is geworden. In het larvestadium leven ze meestal ongeveer een jaar onder water, daarna doorgaan ze het poppenstadium dat 2 tot 3 weken duurt. Dit verpoppen gebeurt eveneens binnen de koker die ze vaak eerst afsluiten. De poppen begeven zich dan na die 2 of 3 weken zwemmend of langs plantestengels naar de wateroppervlakte, waar ze

veranderen in het volwassen insekt, het " imago ".

De huid achter de kop scheurt open en binnen enkele seconden zijn de poppen verandert in bruine, op motten lijkende insekten met vier vleugeltjes die als dakpannetjes over hun lijfje liggen.

Deze volwassen insekten noemt men hier in Nederland wel schietmotten, in de wetenschap noemt men ze Trichoptera. Er komen er in Europa ongeveer driehonderd van voor, waarvan er dertig algemeen voorkomen.

Dat ze familie zijn van de Vlinders is wel aan hun lichaamsbouw te zien, ze hebben echter geen schubben op de vleugels, zoals de vlinders, maar ze hebben fijne haartjes over het hele lichaam.

Het veranderen in een volwassen insekt gebeurt meestal laat in de avond, in de schemering en wel in de maanden mei tot september. De pas uitgekomen schietmotten kan men dan in grote aantallen boven het water zien vliegen, waarbij ze vaak in kleine groepjes op en neer dansen.

Tijdens de metamorfose tot schietmot en tijdens het zwermen boven het water vallen er vele ten offer aan vissen, vogels en vleermuizen. Er blijven er echter altijd genoeg over om voor het nageslacht te zorgen.

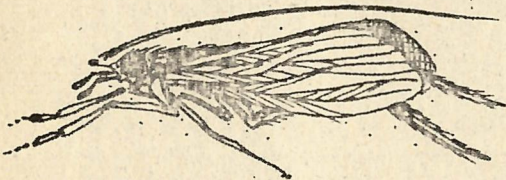
De paring vindt meestal op vegetatie plaats (langs het water zitten de struiken zitten soms helemaal vol) en na verloop van tijd worden de eieren gelegd. Sommige soorten leggen de eieren op planten die langs het water staan of erover heen hangen, andere leggen ze op of onder het wateroppervlak.

De eieren komen na twee of drie weken uit en de larven, de latere kokerjuffers, komen eruit en laten zich in het water vallen als ze er nog niet in lagen. Hiermee is de kringloop gesloten.

Deze kokerjuffers zijn prachtige diertjes om in een (koudwater-) aquarium te houden, ze houden het er makkelijk wekenlang in uit, waarna ze verpoppen en dan de kamer invliegen of onder de glasplaat

blijven hangen. Ook uw kinderen of broers en zusters zullen veel plezier van deze diertjes hebben.

R. v. Duijnhoven

Bronnen : Elseviers Insektengids
Waarom vliegvisser, door Jan Veenhuizen
Der Fliegenfischer, nr 5 sept/okt 1975

EEN BEZOEK AAN DE NATIONALE ENERGIEBEURS

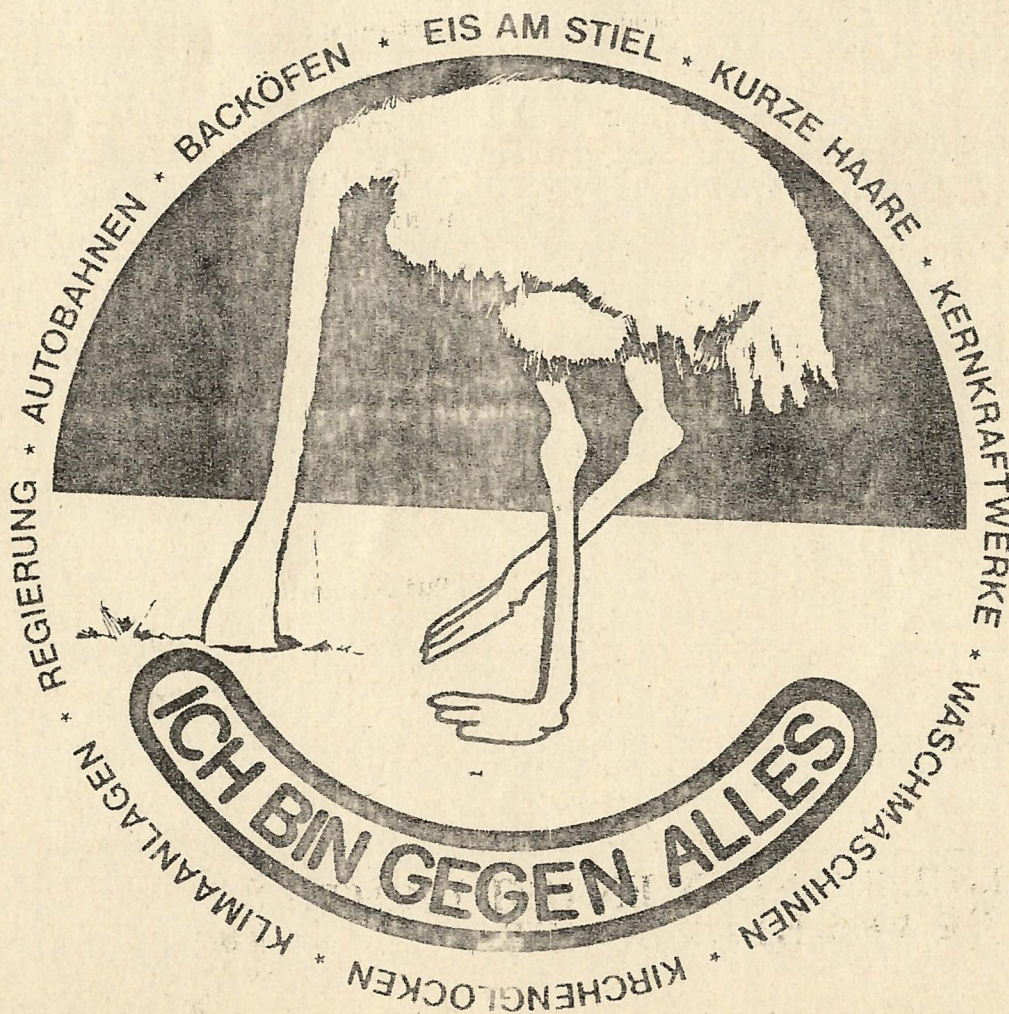
Van 24 t/m 30 maart werd er in de evenementenhal te Borne een nationale energiebeurs gehouden waar velerlei groepen en bedrijven die te maken hebben met energiebesparing, alternatieve energie en recycling stonden met standjes.

Zo waren er bedrijven die isolatiematerialen vervaardigden, elektriciteitsbedrijven, de NS, de SHELL, fabrikanten van dubbele beglazing, de kringloopwinkel Twente (hergebruik van afvalstoffen), de Kleine Aarde (Milieu-educatie en voorlichtingscentrum) ; er stonden ook standjes over wind- en zonne-energie, standjes van kernenergie-tegenstanders enz. enz.

Er waren echter ook twee bedrijven die er volgens ons (W. de Schouwer en mezelf) helemaal niet thuis hoorden, n.l. Urenco Nederland en de uit Hannover afkomstige DWK-GmbH (fabrikant van containers voor hoog radioactief afval en uitgewerkte splijtstofstaven). Deze bedrijven hebben toch niets met energiebesparing of alternatieve energie te maken ? De beide bedrijven stonden trouwens ook niet beschreven in het boekje dat men aan het begin kon kopen en waarin de bedrijven stonden beschreven en de plaatsen waar men ze op de beurs kon vinden.

**NATIONALE
ENERGIE BEURS**

Vooral het Duitse bedrijf was erg actief met het uitdelen van (pro-kern-energie) boekjes en stickers met opschriften als " Kernkraft ? Na klar " en (uit het Duits vertaald :) " Kernenergietegenstanders zitten in de winter in het donker met een koude kont " en verder de sticker die bij dit artikel staat afgebeeld.

Op deze stand hebben we nog een tijd staan discussiëren met een of andere Duitse wetenschapper uit een kerncentrale (een erg tactische zet natuurlijk, probeer maar eens in het Duits met een wetenschapper over kernenergie te praten). Deze wetenschapper lette speciaal op mensen die buttons droegen tegen kernenergie want nadat Wilco enkele stickers en een boekje had gekregen schoot hij ons aan met de vraag waarom wij die buttons droegen. Zoals te verwachten was probeerde hij de kans op een ongeluk te minimaliseren, hij stelde dat kernenergie de veiligste manier van energie-opwekking was en ook het ongeval in Harrisburg kleineerde hij tot een totaal ongevaarlijk iets.

Tijdens de discussie werden er verschillende keren foto's van ons gemaakt door een medewerker van de DWK-stand (kunnen we de volgende Kalkar-demonstratie wel vergeten, we komen Duitsland niet meer in !).

Na ongeveer een half uur gediscussieerd te hebben nam een andere kern-energie-tegenstander het van ons over en zijn we maar een kopje koffie gaan drinken.

We vonden in een andere stand wel iets interressants namelijk een roestvrij stalen koffiefilter (je moet er maar op komen), de vrouw achter de tafel rekende voor dat als je drie keer per dag koffie zou drinken je per jaar voor f 40,- aan koffiefilters weg gooit. Het filter kostte f 19,95 en er zat 5 jaar garantie op. Het is nu ook in Nijmegen bij V&D te koop.

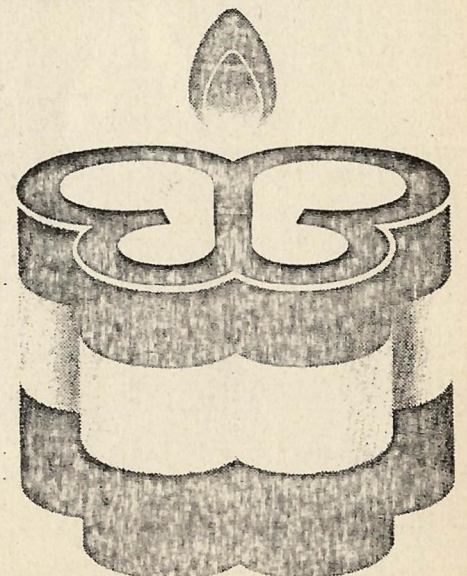
Op de twee berdjven die ik genoemt heb na toch een erg geslaagde beurs, we hebben allebei velerlei folders over isolatie, dubbele beglazing e.d. meegenomen, deze zullen in het gebouw van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek komen te liggen zo gauw men klaar is met de verbouwing.

Deze beurs wordt ieder jaar in maart gehouden dus misschien is het iets om volgend jaar eens heen te gaan.

R. v. Duijnhoven

kernenergie :

**DE LAMP BLIJFT BRANDEN EN HET LICHT
VAN DE VRIJHEID DOOFT**

ZWARTE VOETEN, GELE. TONG, ZWARTE LONGEN ???

Dan woont U waarschijnlijk in een van de onderstaande gebieden.

- 8-3-80 Tanker de Tanio breekt voor de Franse kust in tweeën, het is niet waarschijnlijk dat er veel olie uit het wrak zal vrijkomen.
- 10-3-80 Op het strand van Trégastel, in het Franse departement Côtes du Nord, zijn grote hoeveelheden olie aangespoeld, afkomstig van de Tanio.
- 13-3-80 De kust van Bretagne is over een afstand van 30 km tussen Ploumanach en Trégastel met olie besmeurd uit de tanker de Tanio.
- 17-3-80 2 jaar na de ramp met de Amocō Cadiz dreigt de Bretonse kust weer getroffen te worden door een olieramp. 7000 ton zware olie van de Tanio heeft 80 km van de kust bevuild. Het gezonken schip met 11000 ton olie lekt.
- 20-3-80 Bewoners van Bretagne hebben in Parijs de stoep van het presidentiële paleis vol met olie gegooid. Het was een protest tegen de verontreiniging v/d Franse kust door de Tanio. Zij menen dat de Franse regering te weinig onderneemt om dit soort rampen te voorkomen.
- 13-3-80 De spaanse tanker Maria Alegandra is gisteren in ledige toestand vergaan voor de kust van Mauretanië.
- 15-3-80 De Boven Linge bij Winterswijk is ernstig verontreinigd door vermoedelijk enkele honderden liters zware stookolie.
- 4-3-80 Een ontploffing op een voor de kust liggende "oliebron" is de oorzaak dat 30000 ton ruwe olie de vele vertakkingen van de Nigerdelta in Nigeria instroomt. Resultaat visgronden vernietigd voor veertigduizend vissers aldaar, drinkwaterbronnen vervuild. Men heeft de hulp van de firma Red Air ingeroepen om de bron te dichten.
- 25-3-80 De oliebron in de Golf van Mexico waaruit sinds 3 juni vorig jaar olie ontsnapt is definitief bedwongen. Een hoeveelheid van 3,1 miljoen vaten olie ligt in de zee. De firma Red Air is nu overgevlogen naar Nigeria.
- 24-4-80 Twee tankers in de Westerschelde die vastgelopen waren, zijn weer vlot getrokken. Een tanker verloor een deel van zijn 1200 l superbenzine.
- 26-4-80 Het gevaar voor vervuiling van de Griekse stranden bij Peloponnesos is verdwenen nu men het 1000 bij 10 m grote olietapijt heeft weten in te dammen. De olie is afkomstig van een gezonken Griekse tanker die 100.000 ton olie aan boord had.
- 4-4-80 Bij Tanzania is de Liberiaanse tanker Albahaa B ontploft en gezonken.
- 4-4-80 In een dichtbevolkte wijk in Boston is giftig gas ontsnapt uit een tankwagen die was opengescheurd door een passerende trein. 7000 omwonenden geëvacueerd.
- 4-4-80 Onder de 270 woningen van de wijk Lekkerkerk-west bevinden zich een aantal gevaarlijke chemische stoffen.
- 2-4-80 Vergiftiging grondwater Molenhoek geconstateerd met gevaar voor de waterwingebieden aldaar.
- 28-3-80 De minister van Sociale Zaken van de Westduitse deelstaat Nedersaksen heeft een rapport, waaruit bleek dat er in de buurt van Goslar en Bad-Harzburg ontoelaatbaar hoge concentraties lood en cadmium in het bloed van kinderen zijn aangetroffen als gevolg van de daar aanwezige metaalfabrieken, van een onafhankelijk milieu-instituut als paniekzaaierij bestempeld.
Twee jaar geleden werden de bewoners uit dat gebied al aangeraden om groente en fruit van die bodem uiterst zorgvuldig te wassen en om het met produkten uit niet vergiftigde gebieden te vermengen.

Ik zou willen adviseren: steek de komende jaren geen geld in verzekeringsmaatschappijen die ook olietankers verzekeren.

- Zie dat je bij de firma Red Air komt te werken want dan word je nooit werkloos.
- Als je op vakantie gaat in Frankrijk, neem dan een emmertje mee want er is daar aan de kust overal gratis olie verkrijgbaar.
- Laat eens voor de zekerheid een bodemonster uit Uw tuin op gifstoffen onderzoeken, want je weet maar nooit.

WEET U....

dat er bij heldere nachten drie planeten heel goed te zien zijn.

Op dit moment zijn de planeten Jupiter, Mars en Venus erg mooi te zien. Jupiter en Mars staan dicht bij elkaar in de buurt van de ster Regulus. Deze ster, die hoort bij het sterrenbeeld Leeuw, staat iets ten zuiden van de bekende grote Beer.

Venus staat zeer helder in het noordwesten, hij gaat ongeveer 1 uur 's nachts onder.

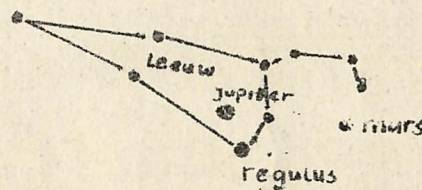
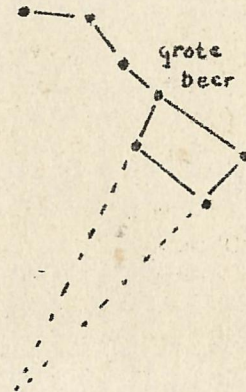
"Wat is eigenlijk het verschil tussen sterren en planeten als je 's nachts naar boven kijkt?", zult u zeggen, want die planeten lijken toch net heldere sterren.

Het verschil is dat sterren "vast" staan en planeten niet.

Zoals u wel weet vormen sterren vaak sterrenbeelden. Die zien er altijd hetzelfde uit.

Ze bewegen niet ten opzichte van elkaar. Wel veranderen ze van plaats door draaiing en stand van de aarde, maar ten opzichte van elkaar staan sterren en sterrenbeelden stil.

Bij planeten is dit niet het geval, want planeten draaien net als de aarde om de zon. Hierdoor komt het dat we ze door de sterrenbeelden heen zien bewegen. Dit is echter niet het enige: ze bewegen ook anders ten opzichte van elkaar. Dit komt omdat ze verschillende omlooptijden hebben. De aarde doet er 1 jaar over om een keer rond de zon te gaan, Venus doet er 224 3/4 dag over, Mars 687 dagen en Jupiter die het verst weg staat 11,86 jaar. Jupiter beweegt hierdoor langzamer dan Mars. Vormden Jupiter, Mars en Regulus in februari een gelijkzijdige driehoek, omstreeks deze tijd is dat heel anders.

In februari

nu

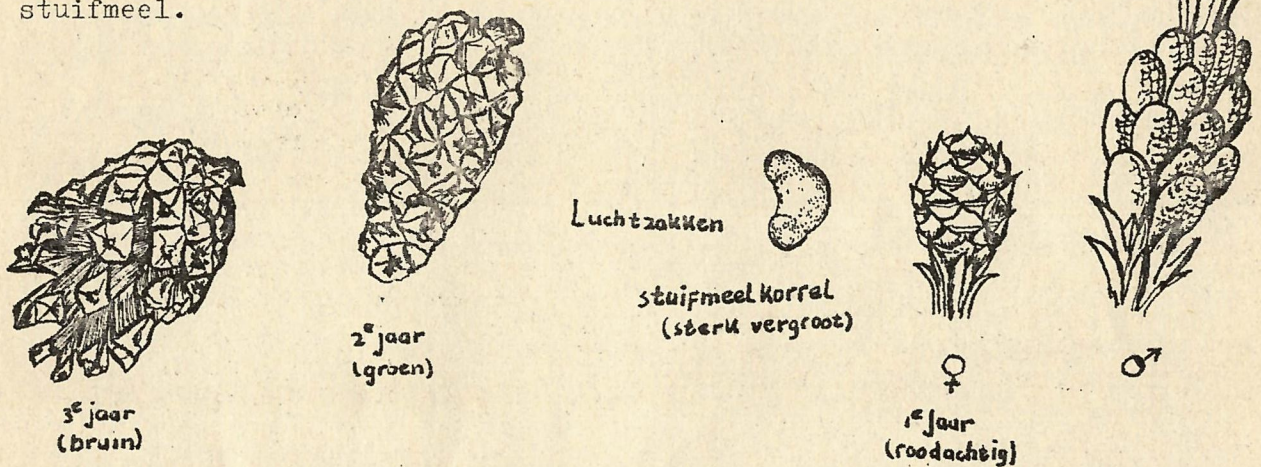
Mars is zichtbaar van plaats veranderd. Bij de nog veel "snellere" Venus is dit nog veel beter te zien.

Kijk je met een verrekijker naar Jupiter, dan kun je nog rond Jupiter nog vier manen zien. Het zijn: Io, Europa, Ganimeses en Callisto. Jupiter heeft verder nog meer dan zeven andere manen, maar die zijn heel klein en daardoor onzichtbaar.

U ziet, ook 's nachts bij heldere hemel is er veel te zien.

Dat het bij dennenbomen heel lang duurt voor het zaad rijp is.

Omstreeks deze tijd, zie je aan veel dennenbomen kleine roodachtige dennenappeltjes zitten. Het zijn de vrouwlijke "bloemen". Ook zie je langwerpige gelige kegels die aan de uiteinden van een tak zitten. Dit zijn de mannelijke "bloemen". Zij produceren ontzaggelijk veel stuifmeel.

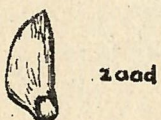

Iedere stuifmeelkorrel is voorzien van 2 luchtzakken, waardoor hij blijft zweven en zo door de wind ver meegevoerd kan worden.

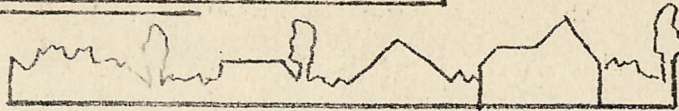
Vliegt zo'n stuifmeelkorrel nu toevallig tegen zo'n vrouwlijk dennenappeltje aan, dan blijft hij eraan plakken aan een soort lijm dat dat dennenappeltje afscheidt. Als dat druppeltje opdroogt, dan wordt de stuifmeelkorrel naar binnen gezogen. Daar blijft het ongeveer 1 jaar liggen.

In die tijd wordt het dennenappeltje groenachtig, maar groeit nauwelijks. Pas het volgend jaar wordt het vruchtbeginsel gevormd. Als dat klaar is vindt de bevruchting pas plaats. Dan begint het dennenappeltje te groeien. Het voorjaar daarop zijn ze rijp en gaan ze uitdrogen. Door dit uitdrogen gaan de schubben uit elkaar en de gevleugelde zaden komen naar buiten en worden door de wind verspreid.

Alles bij elkaar duurt het 2 jaar om van bloem tot zaad te komen. Ter vergelijking: bij kersen duurt dit ongeveer 2 maanden.

WEET U...

Gemeentepannen op milieu gebied

De afgelopen weken is er heel wat te horen en te lezen geweest over de plannen voor 1980 van de politieke partijen en het gemeente bestuur.

B & W zijn van mening dat ook in Groesbeek er meer en meer inhoud gegeven moet worden aan een samenhangend milieubeleid. Het college wil op korte termijn bekijken hoe er bestuurlijk en apparaatstechnisch op deze ontwikkeling kan worden ingespeeld. De Werkgroep Milieubeheer Groesbeek zal steeds meer bij het gemeentelijk beleid betrokken worden. Een van de eerste konkrete punten hierbij is een gestructureerd overleg over hinderwetzaken of andere milieuaspekten. De gemeente zal dan ook de werkgroep op de hoogte brengen van alle aanvragen om hinderwetvergunningen.

GLASCONTAINER

Met instemming van alle politieke partijen is het college van plan om in het dorp Groesbeek en de overige kleine kernen ook glascontainers neer te zetten. Hierover zal nog nader overleg plaats vinden met de milieugroep.

ENERGIE BESPARING

Zowel door de GVP, de PvdA als de VVD is er bij het gemeente bestuur op aangedrongen om meer werk te maken van het zoeken naar mogelijkheden voor energiebesparingen. O.a. besparingen bij de zwembaden werden genoemd; water minder hoog verwarmen, het openluchtbad gaat 3 maanden later open en het 's nachts afdekken van het openluchtbad.

VIJLVERWERKING

Onze huidige stortplaats is over 1½ à 2 jaar vol. De voorgenomen regionalisering van de vuilverwerking kan op zijn vroegst in 1985 starten. Daarom is het college van mening dat de huidige stortplaats uitgebreid dient te worden.

Zowel de GVP als de PPR zijn het daar helemaal niet mee eens. De GVP denkt daarbij aan de Bruuk, dat vlakbij de stort ligt. De PPR noemt enkele alternatieven om van een deel van het afval af te komen; toepassen van bouwafval in geluidswallen of andere terrein ophogingen, houtafval verwerken tot haardvuur, het bouwen van rookafvoerkanalen in nieuwe woningen zodat de mensen eigen afval weer kunnen opbranden.

Het GVP drong bij het college erop aan om te komen tot een eerlijkere heffing voor de huisvuil-ophaaldienst. Mensen die minder vuil aandragen, zouden ook minder moeten betalen. Het college heeft beloofd om de mogelijkheden hiertoe te bestuderen.

De PPR vroeg het college verder om aandacht te schenken aan de knelpunten bij de vervuiling van wegbermen en andere terreinen. Het college is van mening dat voorlichting aan de bevolking kan helpen; de mensen zouden wat meer op elkaar moeten letten.

KERNENERGIE

Op voordracht van de PPR heeft de raad besloten om informatie te vragen over de opslag van radioactieve stoffen in Dodewaard. De opslagruimte was eerst te klein in Dodewaard, maar nu heeft de minister opeens toestemming gegeven om meer radioactieve

splijtstofstaven op te slaan. Bij eventuele rampen wordt ook Groesbeek getroffen en dat riep toch de bezorgdheid op voor de veiligheid van de Groesbeekse bevolking.

••••• OUD PAPIER

De GVP en de PPR juigen het voorstel van B&W toe om het ophalen van oud papier te subsidiëren in tijden dat de papierprijs te laag is. De PvdA is van mening dat de papierprijs beter tot stand kan komen door vraag en aanbod en dat de prijs niet kunstmatig laag moet worden gehouden door te subsidiëren.

••••• OUDERE BOMEN

Het college wil zoveel mogelijk oudere bomen behouden, zonedig, door toepassing van boomchirurgie. De kosten en baten zullen dan wel steeds tegen elkaar afgewogen moeten worden.

••••• VERKEER

Het college vindt dat er een totaalplan moet komen voor de hele gemeente, omdat verkeers (leefbaarheids)maatregelen in een bepaalde straat of buurt vaak niet los gezien kan worden van de verkeerssituatie op andere plaatsen. De problemen moeten niet worden doorgeschoven. Omdat het maken van een totaalplan veel tijd vergt, stelt het college voor om toch al te starten met de uitvoering van een deel van de te nemen maatregelen, Het gaat dan vooral om die verkeerssituaties die niet afhankelijk zijn van de uitkomsten van het totaalplan.

Verder dient, volgens het college, de dominerende rol van de auto binnen de woongebieden teruggedrongen te worden. Woonstraten moeten een verblijfsruimte zijn voor allen. Daarom is het onmogelijk om voor elk huis een eigen parkeerplaats te creëren.

••••• TREINVERBINDING

Het college vraagt zich af of er veel mensen gebruik zouden maken van een treinverbinding met Nijmegen. Door de korte afstand en de spreidingen over het stedelijke gebied, zal de auto, brommer of fiets volgens het college toch voor velen het meest gebruikte vervoermiddel blijven. Ze verwachten dat een treinverbinding eerder de concurrent zal worden van de busverbinding dan van het autovervoer. Daarom twijfelt het college er ook aan of een treinverbinding een eventuele randweg overbodig zal maken.

••••• MIDDENGEBIED

Er is een werkgroep opgericht die tot doel heeft om zo snel mogelijk woningbouw in het Middengebied te gaan realiseren. Hierbij zal zoveel mogelijk ingespeeld worden op de wensen van de bevolking naar goedkopere huurwoningen en kleinere woningen voor 1 en 2 persoonshuishoudens.

Extra woningbouw op grotere schaal op de Horst acht het college niet wenselijk. Enkel op de eerste plaats omdat dat het karakter van deze kern ernstig en blijvend zal aantasten en ten tweede omdat voor de realisering daarvan een tijd rovende procedure gestart moet worden. Dit acht het college gezien de bestaande woningsnood niet verantwoord.

Wel wil het college op de Horst eventueel 10 eengezinswoningen in de woningwetsektor extra bouwen. Deze zouden dan tijdelijk gebruikt kunnen worden voor huisvesting van personen elders uit de gemeente; met name uit het dorp, waar de woningsbehoefte relatief het grootst is.

••••• TENSLOTTE

Veel is hierboven opgenoemd, maar natuurlijk niet alles. Het is nu aan de werkgroep om alles te bestuderen en haar visie daarover aan de bevolking en de gemeente kenbaar te maken.

sparen
ENERGIE óf IS DE VRAAG!
verbruiken

Is het tweede artikel over energie (eerste in milieujournaal 13) gebaseerd op een aantal meningen en feiten verzameld uit de kranten van afgelopen twee maanden, die achter elkaar gezet een verbluffende samenhang vertonen. Misschien iets om eens over na te denken?

Wanneer er niet op korte termijn beslissingen worden genomen voor uitbreiding van bestaande electriciteitscentrales dan wel voor de bouw van nieuwe centrales, dan zullen we in Nederland in het midden der jaren tachtig in grote moeilijkheden komen met de stroomvoorziening. Distributie van electriciteit zal dan onvermijdelijk zijn.

Aldus drs. B. Henny, hoofddirecteur van Siemens Nederland tijdens de toelichting op het jaarverslag per 30 september 1979 van het boekjaar 1978/1979.

Volgens plannen van de regering, waarover de Tweede Kamer zich nog uit moet spreken, wordt gedacht aan een brede maatschappelijke discussie over de energievoorziening, die eind 1982 afgerond moet zijn. Pas dan kunnen beslissingen voor uitbreiding dan wel nieuwbouw van electriciteitscentrales worden genomen.

1980: Hoe houdt u uw welvaart in stand?

Hierbij wordt volgens drs. Henny echter voorbij gegaan aan het aspect dat de voorbereiding en de bouw van een conventionele centrale ca. 5 jaar vergt en bij een kerncentrale wel tien jaar.

In het verleden hadden de technici het voor het zeggen, maar nu wordt iedereen uitgenodigd zijn zegje te doen, hetgeen uiteindelijk zal resulteren in een politieke beslissing, aldus Siemens directeur.

De bedrijfsomvang van Siemens Nederland bleef in het boekjaar 78/79 ruim tien procent achter bij die van het voorgaande jaar.

Drs. Henny verwacht dat de uitbreiding van de activiteiten van de onderneming in het lopende boekjaar tot betere resultaten zal leiden.

Uitbreiding activiteiten? Nou ja, eh die nieuwe hoofdafdeling electronica weet u wel geeft ons betere kansen op de markt voor professionele electronica, en voor die nieuwe kastjes voor die proef van de PPT met viewdata (viditel) heb je immers ook stroom nodig!

Inderdaad, de Nederlandse gezinnen hebben in het afgelopen jaar ongeveer zes procent meer stroom verbruikt dan in 1978. Het totale electriciteitsverbruik in ons land nam toe met 4,2 procent. Dit doordat het aantal apparaten per huishouding een zeer sterke groei vertoont, wat volgens directeur G.J.H. Steverink (Siemens) weer een gevolg is van de toepassing van de micro-electronica, die ook een kostprijsverlagend effect heeft. Ook de scherpe concurrentie op de apparatenmarkt speelt uiteraard een grote rol.

Het verheugd mij U te kunnen mededelen dat zich momenteel een ontwikkeling op

fabricage van nieuwe apparaten, die zo zijn gemaakt dat men duidelijk energiebesparend werkt.

Bijna alles wat nieuw is kost veel geld. Maar als de productie eenmaal op gang is gekomen en de eerste aanmaakkosten voor de fabrikanten zijn "eruit", dan krijgt men plotseling de grote prijzenslag op de markt.

De ontwikkelingen van de laatste tijd hebben al duidelijk gemaakt, dat het niet zo lang meer zal gaan duren of de in vele opzichten "milieuvriendelijke" apparaten gaan de markt overspoelen.

Ook het Nederlands verbruik van olieproducten is vorig jaar fors gestegen met vijftien procent tot dertig miljoen ton. Een van de oorzaken hiervan is, dat electriciteitscentrales en andere grote verbruikers door het aflopen van hun aardgascontract moesten overschakelen op stookolie.

Jammer, maar de drie olievondsten die onlangs zijn gedaan in het Nederlandse deel van het continentaal plat vallen tegen. Dit heeft minister Van Aardenne (economische zaken) medegedeeld aan de Tweede Kamer. Volgens de bewindsman is er zeker geen sprake van gigantische oliereserves, zoals steeds is beweerd. Het is volgens hem zelfs de vraag of de reserves wel winbaar zijn.

Tijdens een onlangs in Rotterdam gehouden congres, gewijd aan het thema van woningisolatie kwam aan de oppervlakte dat het de allerhoogste tijd is om de bakens te verzetten want, in vergelijking met de resultaten in omringende landen staat de energiebesparing in ons land op een bedenkelijk laag pitje.

Het Tweede Kamerlid Engwirda (D'66) rekende uit, dat in de periode van 1973 tot en met 1977 in ons land een energiebesparing werd bereikt van acht procent.

Volgens hem een schril contrast met de resultaten die elders in Europa geboekt werden.

In de Scandinavische landen was dit 20 procent, terwijl België, Ierland en Luxemburg een besparing van dertien procent noteerden. Engwirda schreef dat teleurstellende saldo toe aan de aanwezigheid van ons eigen goedkope aardgas, die min of meer tot verspilling heeft aanzet.

Tijdens dit congres werd echter ook duidelijk dat de toekomst met meer vertrouwen tegemoet gezien kan worden. Minister Beelaerts van Blokland verklaarde dat in het afgelopen jaar ruim 260.000 aanvragen voor isolatie-subsidie zijn binnengekomen, 60 % meer als werd verwacht.

Directeur L. Naar van het staffureau Nationaal isolatieprogramma kwam in Rotterdam eveneens met zonnige toekomstperspectieven: vanaf 1990 zal isolatie jaarlijks anderhalf miljard kubieke meter aardgas besparen, voorspelde hij.

Van degenen, die huizen isoleren, is 70 % voorstander van het inzetten van dubbel glas,

50 % wil tevens spouwvulling en tien procent geeft een voorkeur voor dakisolatie. Het isoleren van woningen heeft overigens een compleet nieuwe bedrijfstak on-

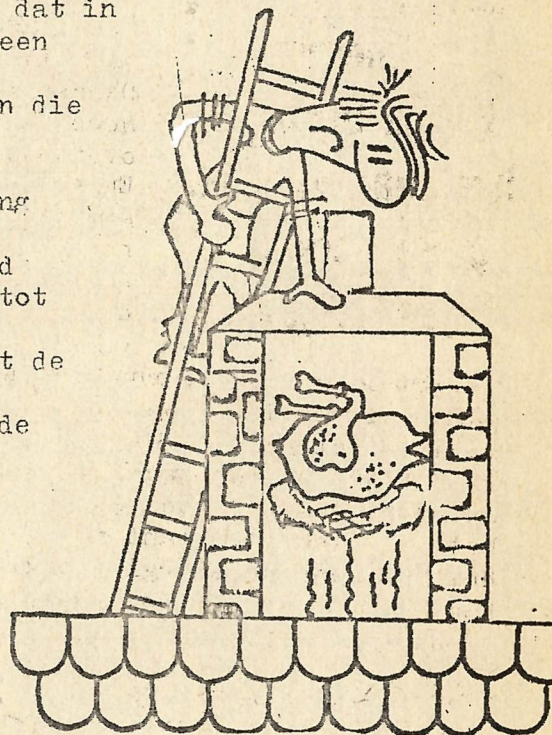
leverd, aldus de heer Naar. Woningisolatie bereikt thans een jaarlijkse omzet van 600 miljoen gulden en biedt werk aan ongeveer 8000 personen. Onzoeken hebben duidelijk gemaakt, dat huurders voor huizen met isolatie bereid zijn om tien gulden extra in de maand te betalen. Koophuisbewoners hebben er graag een investering van rond de twee mille voor over.

Isolatie wordt het grote toverwoord

'T is jammer maar minister Van Aardenne heet het schijnbaar niet zo op die positieve berichten want, het laat zich aanzien dat de nu geldende subsidie-regeling voor isolatie wordt gewijzigd en wel zodanig dat het thans geldend subsidie-percentages wordt verlaagd.

Minister Van Aardenne heet dit de Tweede Kamer laten weten. In een schriftelijk antwoord op vragen, hem gesteld bij de behandeling van de begroting van economische zaken, wordt door zijn ambtenaren gewaarschuwd een eventuele verlaging van het subsidie-percentages zo laat mogelijk bekend te maken, teneinde een "run" te voorkomen.

**Let toch goed op
subsidies!**

hebt U de "run" gemist, geen nood de Postgiro en de Rijkspostspaarbank hebben sinds kort een nieuw soort lening in het pakket opgenomen: "de isolatielening", waarmee de isolatie van woningen gefinancierd kan worden. De maximum looptijd is 60 maanden, je moet minstens f2000,- en je mag ten hoogste f25000,- opnemen. Rentepercentage momenteel 14,7 procent. Om te kunnen nagaan of het geleende bedrag inderdaad aan isolatie besteed

SPAREN:

doe 't toch verstandiger!

wordt, moet de aanvrager met het aanvraagformulier een offerte van een isolatiebedrijf meesturen.

Milieudefensie komt met een eisenpakket waarin staat dat vanaf 1980 de regering zes miljard gulden per jaar moet uitgeven voor besparingen van energie en het zoeken naar duurzame energiebronnen. Zij pleit tevens voor onderzoeken ten behoeve van zonne-energie.

Minister Van Aardenne van zijn kant weer voelt er weinig voor de drempels van 12500 gulden te verlagen die een bedrijf zelf moet investeren, alvorens in aanmerking te komen voor een WIR-subsidie. Dit bedrag wordt besteed aan energiebesparende en milieuvriendelijke maatregelen binnen het bedrijf. D'66 had een drempel van 5000 gulden voorgesteld, de PvdA 7500 gulden en de VVD 10000 gulden.

het bedrijf Electroschmelzwerk Delfzijl heeft hier gelukkig geen problemen mee want, zij gaat een centrale bouwen voor het opwekken van electriciteit uit

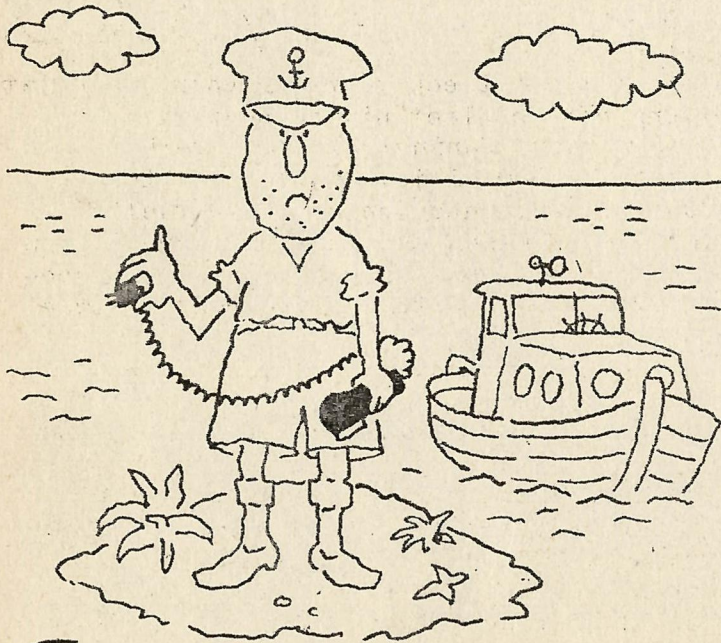
afvalgassen. Daarmee zal het energie-intensieve bedrijf jaarlijks dertig miljoen kubieke meters aardgas besparen. De centrale zou uniek in de wereld zijn. Bij de plannen hebben volgens de directie zowel economische als milieuoverwegingen een rol hebben gespeeld.

En als U het nog niet wist: het waakvlammetje van het gasfornuis is voortaan taboe. Het VEGIN heert in zijn nieuwe keuringseisen het middenpitje verboden. Alle nieuwe gasfornuizen in ons land zullen straks aan die eisen moeten voldoen.

Ook de Nederlandse Vereniging van Huishoudsters heeft het keuringsmerk voor fornuizen met middenpitje ingetrokken. Al lange tijd wijzen energiedeskundigen op het grote nadeel van het waakvlammetje, dat het leeuwendeel van de totale jaarlijkse kookkosten voor zijn rekening neemt. Ik kan het U niet kwalijk nemen als U na al deze tegenstellige berichten niet meer weet waar U aan toe bent. De heer Hoogendijk van de actie Strohalm wist het ook niet meer want hij verkondigde dat alle bestaande beleidsolannen op het punt van de energievoorziening de prullebak in moeten. Het heeft volgens hem geen zin om onze huidige economie - een bodemloos vat - overeind te houden.

De ministers houden achteruit

Energie Kleine besparing haalbaar, voor een grote eerst veel geld uitgeven

Wel die plannen mogen dan wel de prullebak in, maar ik zou U eigen energieplannen toch maar in een ijltempo doorvoeren want, de Europese Commissie maakt ernst met haar plan een belasting in alle EG-landen in te voeren op olie en olieproducten. Hoe hoog het percentage van de EG-olietax zou moeten worden is nog onbekend, maar het zou niet meer dan enkele procenten belopen. De opbrengst zou in elk geval moeten gaan naar de ontwikkeling van andere energiebronnen. Of dat alleen alternatieve energie en gebruik van steenkool betreft, is de vraag, want in de Europese Commissie overheerst de opvatting, dat Europa op het gebied van de kernenergie een achterstand heeft in te lopen.

bij de uitwerking van het plan beziet de Europese Commissie in hoeverre de olie-tax opgelegd zou moeten worden aan de importeurs, danwel aan de eigen olieproducenten binnen de EG (Noordzeeolie) of aan de consument. De laatste zou hoe dan ook altijd de heffing in zijn portemonnee gaan voelen.

Voor gewoon sparen word je gestraft

Volgens de commissie zal een olieheffing het verbruik van deze energiedrager afremmen ten gunste van andere bronnen, waarvan de ontwikkeling dan tevens krachtiger gefinancierd kan worden. Commissievoorzitter Jenkins heeft tegenover het Europese parlement verklaard dat de EEG er naar moet streven de olieimporten in het jaar 1990 op een niveau te hebben dat 20 procent beneden het huidige ligt.

Inderdaad energie besparen of verbruiken is de vraag, maar na het laatste gelezen te hebben zal het wel besparen worden denk ik. Hoe dan? Wel U kunt netbals ik een fiets kopen met versnellingen, dat schakelt ook en dan heb je nog 't gevoel dat je in de auto zit en je spaart toch benzine uit. Je kunt ook meer rauwkost gaan eten want dan bespaar je gas om te koken.

Bent U echt geïnteresseerd kom dan langs bij de Vraagbaak, elke dinsdagavond van 19.30 u tot 21.00 u (zodra het gebouw weer gerenoveerd is) zevenheuvelenweg 14, want daar liggen massa's informatie over allerlei soorten energiebesparing op U te wachten.

U kunt ook nog bellen of schrijven naar:

Informatie en aanvragen van isolatiesubsidie: Directie van de Volkshuisvesting in uw provinciehoofdplaats - zie telefoonboek.

Stroomverbruik van te kopen elektrische apparatuur: Stichting Vergelijkend Warenonderzoek, Postbus 1001, Rijswijk (ZH), 070-904146. Of let bij het kopen van elektrische apparatuur op het etiket, dat Energiewijzer heet en een cijferwaardering geeft van 1 (zeer zuinig) tot 5 (stroomvreter).

Bezuinigingstips energie: Voorlichting energiebesparing, Postbus 503, 7300 AM Apeldoorn.

Electriciteitsbesparing: Vereniging van exploitanten van electriciteitsbedrijven in Nederland (VEEN), Utrechtseweg 310, 6812 AR Arnhem.

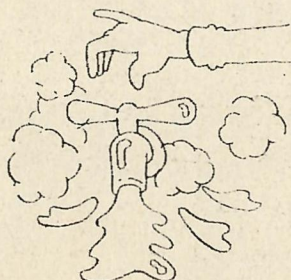
Besparing gas: Vereniging van exploitanten van gasbedrijven (VEGLN), Postbus 137, 7300 AC Apeldoorn.

Wilco de Schouwer

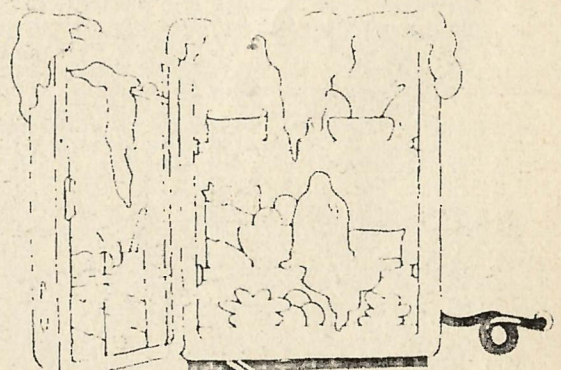
verstandig met energie.

bijv.

Gebruik geen warm water als het ook met koud kan.

Laat het ijs dat zich in de koelkast vormt, niet dikker worden dan een paar millimeter. Ontdooi als het zover is.

HET LANDSCHAP EN DE NATUURGEBIEDEN ROND GROESBEEK

DEEL 7 DE HOOGHE HOENDERBERG

DE VROEGERE BETEKENIS VAN DE BOSSEN VOOR DE GROESBEKERS

De oplettende lezer van deze reeks zal zich misschien afvragen waarom er na deel 4 over het Staatsbos nu nog een stukje over de Hooge Hoenderberg verschijnt. Inderdaad zijn historie, landschap en natuur van deze twee aan elkaar grenzende gebieden grotendeels hetzelfde. Toch leek het me zinvol nog iets te schrijven over De Hooge Hoenderberg. Ten eerste omdat er in 1964 door een zoon van de stichter van dit landgoed een boekwerk van bijna 140 bladzijden geschreven is, waarin veel interessante zaken vermeld staan en ten tweede omdat er in het stukje over het Staatsbos bijzonder weinig aandacht geschonken is aan de vroegere betekenis van de bossen voor de Groesbeekse bevolking. Dit laatste verzuim wil ik nu inhalen.

Voor de geschiedenis van het bos van De Hooge Hoenderberg tot 1842 verwijs ik naar het artikel van ir. J. van Alphen uit 1939, waaruit ik uitgebreid geciteerd heb in mijn stukje over het Staatsbos in het Groesbeeks Milieujournaal nr. 10 van september 1979. Voor de betekenis van het bos gebruik ik citaten uit het proefschrift van Dr. H. van Rooij over criminaliteit van stad en land. Deze citaten staan ook in Groesbeek in oude ansichten Deel 2 van de heer G. Driessen.

Eeuwenlang werd het Nederrijkswoud door zijn bezitters, Gelderse edelen, voornamelijk gebruikt om te jagen. Verder had dit gebied voor hen weinig betekenis. Op voorwaarde, dat het terrein als hun jachtgebied werd gerespecteerd en de bossen niet al te zeer werden gehavend, stonden de adellijke heren aan de bewoners van de omliggende plaatsen uitgebreide privileges toe wat betreft het betreden en het gebruik maken van het bos. Zij hadden van oudsher het recht "al het droge hout af te snijden alsmede dat groenhout, dat zij staande op hunne wagen met één hand konden buigen en met de derde slag afhouden". Voor dit recht hoefden zij jaarlijks slechts een klein bedrag aan de boswachters te betalen. Zo werden door de bewoners van het Nederrijkswoud eeuwenlang enorme hoeveelheden hout gesprokkeld en gekapt. Op bepaalde tijden was het ook toegestaan varkens, koeien en schapen te laten grazen, gras te maaien en plaggen te steken.

Dat deze voorrechten wel eens tot misbruik aanleiding gaven, laat zich denken. Steeds talrijker werden op den duur de bepalingen, waarin dit naar voren komt. Zo werd onder andere het voorschrift uitgevaardigd, dat men zich bij het hout kappen alleen mocht bedienen van "een hakmes van vijf duimen lengte, dat met het heft mee niet meer

Kamperfoelie

dan anderhalf pond woog". Nadat aldus een einde gemaakt was aan het misbruik van te lange messen, ging men blijkbaar de perken weer te buiten door bij het kappen op de wielen van de wagen te gaan staan, hetgeen eveneens weer op nauwgezette wijze verboden en beboet werd. Zo bleek het voortdurend nodig, nieuwe bepalingen af te kondigen en oude te onderstrepen ter voorkoming van het omhakken van jonge bomen en struiken, van stropen en van het te vroeg en op verboden plaatsen laten grazen van beesten en gras maaien. De bosbewoners zagen in elke nieuwe bepaling een aantasting van hun oude rechten. Daarbij kwam dat de bevolking van Groesbeek toenam, doordat er zich vele arme gezinnen, ook uit Nijmegen, vestigden. Soms kwamen ze in zo'n grote groepen in het woud opdagen, dat de bos-

Struikheide

wachters niets tegen hen konden uitrichten. Als gevolg daarvan werden de straffen steeds strenger, zodat op zekere tijd de personen die zich verzetten, de rechterhand verbeurden; dit kon afgekocht worden met zestig daalders. Het grootste deel van het woud was een soort niemandsland, waarop moeilijk toezicht gehouden kon worden en waar men zich "vrijgevochten" kon voelen. Ieder haalde er, wat hij kon gebruiken, zodat het woud steeds meer gehavend werd. De uitgevaardigde bepalingen waren speciaal gericht tegen "eenige dorpen omtrent het wald, waar arme luyden wonen", die zich bezondigden aan het afsnijden van jonge scheuten om er bezems van te binden. De bepalingen luiden onder andere als volgt: "Indo so verre iemand bevonden worde in de voorschreven bossen te snijden of gesneden hebbende besemrijs of eenige jonge scheuten om rijsbossen te binden of andersints in eenige maniere, die sal verbeuren vijftien Rijnse gulden". In het kasboek van pastoor van Lunen staat zelfs te lezen: "17 Julie 1772 is begraven Peter Jans, de welke op 10 Julie van de Waltdienaars in het wald wierd doodgeschoten, mijnende, dat hij wilde bomen hauen, hetwelck zijn intentie niet en was".

Naast het vervaardigen van bezems uit heidestruiken, trachten de Stelckenbergers ook iets te verdienen met het plukken van bosbessen. In de verre omtrek werden deze beide producten doorlangs de huizen te venten aan de man gebracht. Ofschoon de grondstoffen weinig kostten, leverde deze handel nauwelijks een minimumbestaan op. Vele van deze doodarme natuurmensen woonden in in de hei uitgegraven holen, welke van boven met takken en plaggen afgedekt werden. Op deze wijze leefde een groot deel van de bevolking van het Nederrijkswoud als het ware in het wild. Tot zover dr. H. de Rooij.

Door overmatige houtkap, sprokkelen, het weiden van vee en plaggen steken ging het bos steeds meer achteruit; een groot gedeelte verviel tot woeste grond bezet met heide en struiken. Pas sinds de tweede helft van de 18de eeuw lukte het door

invoering van de Grove Den gedeelten te herbebossen.

Al in de zestiende eeuw begon men gedeelten van het domein het Nederrijkswoud te verkopen aan particulieren, die de omwonenden in de regel niet toestonden gebruik te maken van hun terreinen. Van de aanvankelijke oppervlakte van ongeveer 6000 ha domein waren in 1758 nog slechts 1500 ha over. In de jaren 1840/41 nationaliseerde de Staat der Nederlanden de Rijksdomeinen en werd het beheer hierover overgedragen aan het Ministerie van Financiën. Tot de Rijksdomeinen behoorde ook een stuk bos en woeste grond vlak ten westen van het dorp Groesbeek, dat in 1793 aan de Fürst von Wied in erfpacht gegeven was. In 1842 werd dit terrein aan een particulier verkocht. De arme Groesbekers besloten tot een grote demonstratie, omdat zij gebruik wilden blijven maken van dit gebied. Ze trokken er op uit om een groot aantal bomen om te hakken. De veldwachters konden op dat moment niets anders doen dan de namen van de overtreders noteren.

Het gevolg was een proces tegen 133 personen, waaronder 70 bezembinders; bijna alle verdachten werden veroordeeld tot gevangenisstraffen, die varieerden van drie dagen tot zes maanden.

In 1860 kreeg de heer Rijnbende het complex in eigendom; hij noemde het De Wolfsberg en liet een groot gedeelte herbebossen met Grove Dennen. Door vererving kwam ongeveer 260 ha in bezit van mevrouw van Hemert-Rijnbende. Dit werd het landgoed De Muntberg, dat niet alleen de omgeving van het huidige Hui-ze De Muntberg (toen Huize Inginaheuvel) omvatte, maar ook het terrein tussen de Maldensebaan en Dekkerswald. Het resterende deel van ongeveer 390 ha was in 1918 eigendom van jonkheer van

Blauwe
Bosbes

Lawick van Pabst van Nijvelt, die in dat jaar 130 ha verkocht aan een handelaar in natuursteen uit Rotterdam, de heer P. van Stokkum. Dit gebied werd begrensd door de bocht van de spoorlijn Nijmegen-Groesbeek, de Maldensebaan en de Bruglaan en lag min of meer als een enclave tussen De Muntberg en het resterende gedeelte van De Wolfsberg. Door de Stekkenbergers werd dit hoog gelegen terrein (tot ongeveer 83 m) "het slechtste bos" genoemd. Omdat hier weinig toezicht was uitgeoefend - jhr. van Pabst kwam er hoogstens éénmaal per jaar en zijn boswachter had de handen vol aan het gedeelte van De Wolfsberg ten zuiden van de spoorlijnen sprokkelaars en stropers hier heer en meester. Ondanks de goede aanzetten van de heer Rijnbende 50 jaar eerder was door de eeuwenlange roofbouw de bodem sterk verarmd. Door het ontbreken van water en door de activiteiten van stropers waren er weinig vogels en vrijwel geen wild. Van Stokkum had de gehele nog aanwezige houtopstand kunnen verkopen en het kaalgekapte terrein moest kunnen laten liggen of als landbouwgrond kunnen verkopen. De herbebossingsplicht bestond toen nog niet. Van 1915 tot 1930 werden er in de gemeente Groesbeek, overigens op betere bodems, vier bosgebieden tot landbouwgrond omgevormd (het huidige Klein-Amerika, het noordelijk gedeelte van de Jansberg, Den Heuvel en Rhätia).

Van Stokkum echter wilde deze wildernis omvormen tot een mooi, voor recreatie zeer geschikt bosterrein. Hij noemde het De Hooge Hoenderberg, een naam, die al voorkomt op de eerste stafkaart van deze omgeving. Misschien is deze naam ontleend aan het voorkomen van Korhoenders, die rond 1960 nog in enkele exemplaren in deze omgeving werden gezien.

Korhaan

De heer Van Stokkum stoorde zich niet aan de volgende uitspraak van de vorige eigenaar, jhr. van Pabst: "een groot gedeelte heb ik ontdaan van slecht hout en woest laten liggen omdat die grond voor herbebossing toch te slecht is!". Hij liet van 1918 tot 1923 ongeveer 23 ha heide 2 steek diep spitten en vervolgens met boompjes inplanten. Ongeveer 60 ha verwaarloosde Grove Dennen werd gekapt;

hierbij werden mooie boomgroepen en mooie alleenstaande bomen gespaard. Het de eerste dag gekapte werd al de volgende nacht gestolen. In verband met deze houtdiefstallen op grote schaal stelde de heer Van Stokkum een boswachter aan, die in het begin tientallen processenverbaal opmaakte.

De arme zandbodem werd op verschillende plaatsen bemest. In de slechtste percelen werd kafniet (een mengsel van magnesiumsulfaat en kaliumchloride) gestrooid, lanen van Beuken en Amerikaanse Eiken werden geplant in met straatvuil bemeste kuilen, op andere plekken kregen deze bomen slakkenmeel. Van 1919 tot 1926 werden 1.485.000 denneboompjes en 100.000 zelf gekweekte andere boompjes (vooral Douglas en Japanse Larix) geplant.

De heer Van Stokkum liet zijn bezit beschermen tegen ruiters en sprokkelaars door herstel van de grenswal, die bestond uit een wal met eikenstruiken met aan de buitenkant een greppel, en door het afsluiten van de toegangswegen met behulp van ijzeren stangen en stenen palen. Om wandelaars op een welwillende manier op te wekken zich te houden aan de toegangsbepalingen, liet hij grote stenen uit het Zwarte Woud en het Fichtelgebirge plaatsen, met daarin gebeiteld door hemzelf in dichtvorm opgestelde regels.

De grootste kei stond van 1922 tot 1957 voor het zogenaamde "Grotje", dat de heer van Stokkum bouwde bij de spoorbrug, en staat nu langs de Biesseltsebaan. Het "Grotje" werd in de zestiger jaren grotendeels vernield. Om de vogelstand te verbeteren legde hij drinkbakken en regenopvangbakken aan, verder plaatste hij nestkasten, liet zijn boswachter jagen op katten, Vlaamse Gaaien en eekhoorns en plantte hij besdragende struiken, zoals Iijsterbes en Amerikaanse Vogelkers.

In 1927 vernam de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten dat de landgoederen De Muntberg en De Wolfsberg te koop waren. Het jaar daarop lukte het met

Valse Salie

financiële steun van het Rijk, onder voorwaarde dat het Rijk deze terreinen ten allen tijde van Natuurmonumenten kon overnemen, deze beide landgoederen met een totale oppervlakte van 525 ha aan te kopen. Onder-tussen was Natuurmonumenten begonnen met Van Stokkum te onderhandelen over verkoop van een groot gedeelte van zijn terrein, dat immers als een enclave lag tussen De Muntberg en De Wolfsberg. Van Stokkum wilde in eerste instantie niets verkopen, maar omdat de waterleiding naar De Hooge Hoenderberg over de terreinen van Natuurmonumenten aangelegd moest worden, kon de Vereeniging hem in 1929 dwingen 80 ha te verkopen. Dit betekende dat Van Stokkum nog maar 50 ha overhad voor zijn recreatieproject. In een beperkte opzet werden zijn plannen toch uitgevoerd: in 1934 werd het zogenaamde Boshuis gebouwd, dat later uitgebreid werd tot een jeugdhôtel. Verder werd in 1927 een rusthuis (de latere Campagne) gebouwd en in de vijftiger en zestiger jaren verschillende bungalows.

Vlaamse Gaai

Literatuur:

- Ir. J.J.A.S. van Alphen (1939) De Staatsbossechen bij Groesbeek. Natura 485: 15-20.
- G.G. Driessen (1977) Groesbeek in oude ansichten Deel 2.
- A.M.M. van Stokkum (1964) Van Steen tot Hoenderberg.

Johan Thissen

RECHTZETTING

De redactie van het Milieujournaal en het bestuur van de Werkgroep Milieubeheer betreuren de plaatsing van de spotprent aan het eind van het interview met de VVD in het Groesbeeks Milieujournaal nr. 13 van februari van dit jaar. Deze spotprent doet afbreuk aan de inhoud van het interview en stelt de plaatselijke VVD-afdeling in een verkeerd daglicht. Terwijl toen nog niet van zijde van de VVD gereageerd was, lieten reeds op de ledenvergadering van donderdag 6 maart verschillende leden van de Werkgroep hierover hun ongenoe- gen blijken.

Het interview zelf wordt overigens door de VVD wel positief beoordeeld. Als verontschuldiging voor de Werkgroep Milieubeheer kan misschien gelden dat de ruimte achter het interview in grote haast en zonder medeweten van de redactie door de drukploeg met deze spotprent opgevuld is.

W.M.G. NOTULEN VAN DE VERGADERINGEN

Notulen van de vergadering van 11 april 1980.

Aanwezig: J. de Valk, R. van Duynhoven, W. de Schouwer, L. Müskens,
H. Woesthuis, W. v. d. Kamp, A. Arents, I. Medendorp, J. de Bekker,
G. Norp, M. v. d. Bos en W. Lebbink.

Afwezig met kennisgeving: H. Mortiaux, T. de Jong, H. Brinkhof, E. Loeffen,
E. Reichgelt en J. Thissen.

Notulen van de vergadering van 6 maart; geen opmerkingen.

Jeugdcurcus.

W. Lebbink geeft als coördinator hiervan een overzicht. 123 kinderen hebben zich opgegeven. De ruimte was nog niet bekend, maar wordt Klubhuis Centrum aan de Kloosterstraat. Dit aangezien de verbouwingen van onze ruimte aan de Zevenheuvelenweg uitlopen.

De leidersgroep "Sloot en Plas" zal door Peter Groenen voor een laatste bespreking bijeen worden geroepen. De vergunning voor het vangen en tijdelijk in bezit hebben van beschermde amfibieën is aangevraagd. De groep bestaat uit 6 à 7 medewerkers.

De leidersgroep "Bos" o.l.v. Henny Brinkhof bestaat uit 6 leiders (ook Harry Woesthuis, ambtenaar van Staatsbosbeheer in Groesbeek gaf zich op als lid van de groep). De inhoud van de cursus is wat gewijzigd t.a.v. vorig jaar.

De leidersgroep "Weide en Akker" had ook geen problemen en bestaat uit 4 personen.

De leidersgroep "Huis en Tuin" zit met een leider tekort, doordat Frans Hofman wegens drukke werkzaamheden verstek moest laten gaan. Het is niet gelukt een nieuwe leider hiervoor te animeren.

Ida Medendorp introduceerde de nieuwe door haar ontworpen oorkonde en ook het jeugdspel, dat samen met Wim Lebbink en Elly Loeffen was ontwikkeld.

Voor meer informatie nog zie ook GMJ 14 : Jeugdcurcus.

De jacht in de Bruuk.

Deze winter heeft er weer een drijfjacht in de Bruuk plaats gevonden. Deze jacht was een aantal jaren geleden door CRM en SB stopgezet, maar is nu geheel onverwacht weer toegelaten. Wim Lebbink heeft hierover contact opgenomen met Sjef Reichgelt. Johan Thissen zal hierover een brief naar de betrokken instanties sturen.

Kappen bomen.

Er zijn op diverse plaatsen zoals de Horst en Hobbemawegomgeving bomen gekapt. Het betrof hier vooral populieren. Of de bomen te oud waren of ziek is niet bekend, wèl dat er nieuwe voor in de plaats komen. Het is een taak van de afdeling natuurbehoud om dit soort dingen in de gaten te houden (de rest van de groep natuurlijk ook) en na te gaan.

Nieuw Koepeltje?

J. Bredie wil op zijn land naast zijn huis een nieuw Koepeltje maken. Dit o.a. om daar mogelijk een nieuwe padden- en kikkerpopulatie te krijgen zodat veel dieren niet meer de Knapheideweg over hoeven. Verder zou het ook een soort heemtuin van planten, die dreigen te verdwijnen, kunnen worden. Hij vraagt mensen van de WMG die hem willen helpen bij een verantwoorde opzet en beheersplan. Jo de Valk zal samen met Harry Woesthuis de zaak gaan bekijken. Meer mensen zijn welkom. Harry Woesthuis zegt in dit verband dat hij een dezer dagen samen met een aantal kinderen de Koepel wil schoonmaken, omdat er veel troep in ligt.

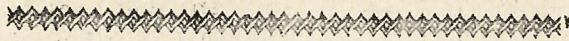
Bureau en kast.

Rudy van Duynhoven zegt dat er een bureau en kast te koop zijn bij zijn werkgever voor f75,-. Hij zal hierover contact opnemen met onze penningmeesteres Marian Reichgelt.

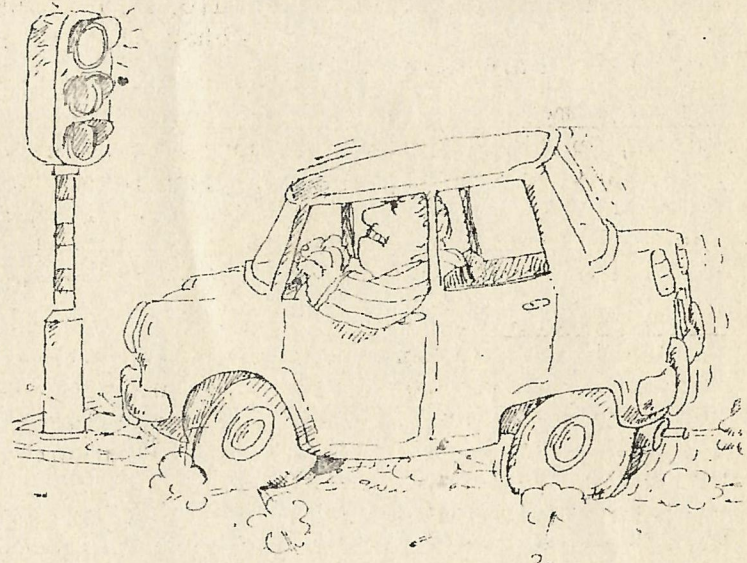
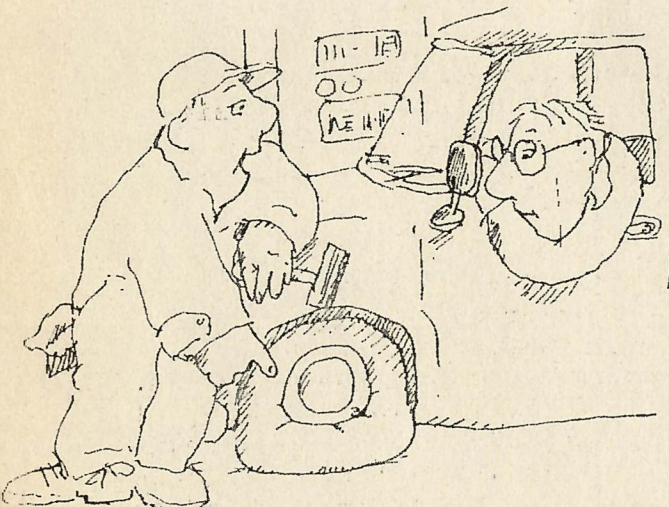
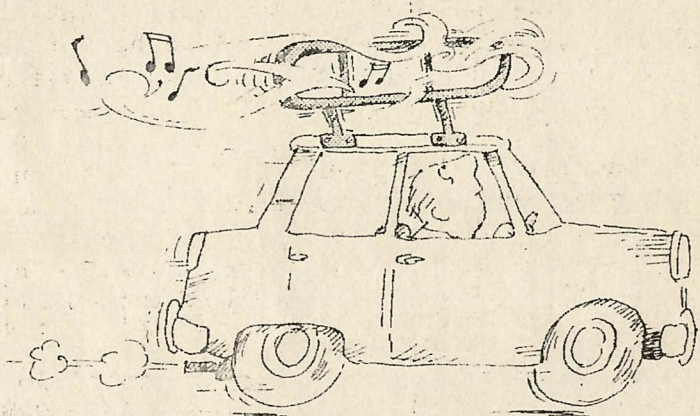
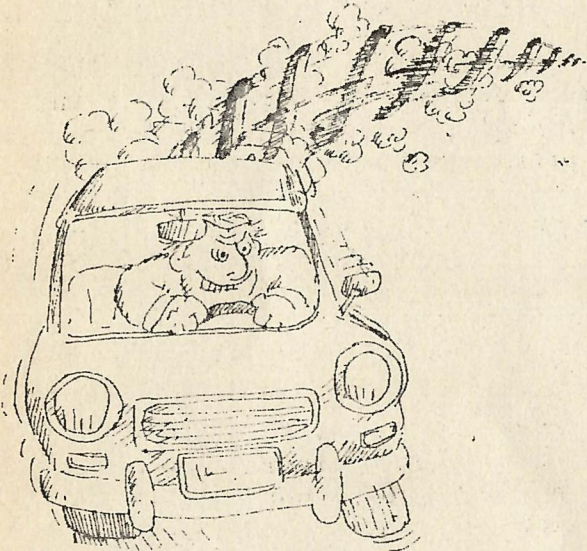
Verbouwing WMC ruimte.

De verbouwing van de oude BLOschool aan de Zevenheuvelenweg, waar o.a. onze ruimte ook in is gelegen, is in volle gang. Onze ruimte zou aanvankelijk vóór 1 mei klaar zijn, maar inmiddels is al bericht van de Gemeente ontvangen dat dit zal uitlopen.

! HET VALT ONS OP DAT DE VERGADERINGEN DE LAATSTE TIJD SLECHT BEZOCHT WORDEN!
! DAAROM, MENSEN KOM ALS KUNT, WANT ER IS ZOVEEL WERK TE DOEN !

als u dan toch autorijdt

dan a.u.b. niet zo !!!

KINDERKRANT

Hoi Allemaal!

Zo: Hier zijn we dan voor de tweede keer en nu is het onderwerp stenen.

Je kunt stenen voor allerlei spelletjes gebruiken. Zeilen met stenen die over het water ketsen, dat kent iedereen al.

Maar heb je wel eens van keibakken gehoord? Daarvoor moet je met z'n tweeën zijn en je moet allebei een platte steen hebben. De eerste gooit een steen een stukje vooruit en de tweede probeert met zijn steen de steen van nummer een te raken. Lukt het niet, dan mag de eerste proberen de steen van nummer twee te raken. Degene die er voor zorgt dat de stenen tegen elkaar ketsen, heeft gewonnen.

T^o is een heel leuk spel om te spelen als je lekker een eind in het bos gaat sjouwen ofzo!

P.s. Misschien denk je wel, wat moet die egel daarbovenaan. Nou, heel eenvoudig. De volgende aflevering gaat over egels. Als je er iets leuks over weet te schrijven stuur het dan naar de Lievensweg 14 in Groesbeek

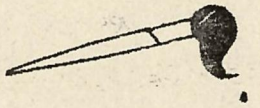
Ajuus

Ida

1.

Vaak zie je in een kado winkel van die leuke stenen poppetjes staan. Alleen de prijs is minder leuk! En dat terwijl ze heel gemakkelijk te maken zijn

Je hebt er voor nodig:

2 grote platte keien voor de voeten, 1 iets kleinere voor het hoofd,

1 pyramide achtig steetje voor de buik en nog een mooi kiezeltje voor z'n neus
Verder waterverf, bizonkit en

verniss

Eerst verf je de grote platte stenen zwart met een stukje wit voor de „sokken“. Dan geef je de buiksteen een leuk kleurtje en verf er knoopjes op.

Nu nog het gezicht. Je geeft z'n neus een mooie kleur en plakt die vast. En dan verf je er z'n ogen en mond op.

Als alles droog is zet je z'n voeten naast elkaar en smeer wat lijn bovenop z'n voeten en onder z'n buik en plak je die aan elkaar. Het gezicht plak je ook op die manier vast.

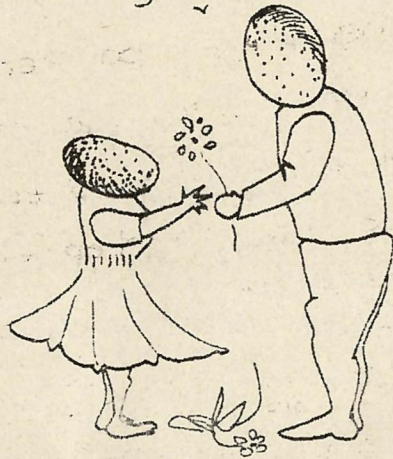
Een laagje vernis erover zorgt ervoor dat het er allemaal nog mooier uit ziet

Veel succes!

Om een apart schilderijtje te maken heb je een of meer gladde stenen nodig, een blad papier, lijm en tekenspullen. Je neemt een van je stenen die op

Dan kijk je er van

Wat dacht iemand met hoofd?

en legt het blad je wat wilt maken.

je van een ei

Met een potlood trek je vervolgens de omtrek van je steen op het papier en maak je daaromheen met kleurtjes of waterverf en inkt een mooi schilderij. Als het af is, smeer je de achterkant van de steen in met lijm en plakt 'um vast

Klaar is het kunstwerk.

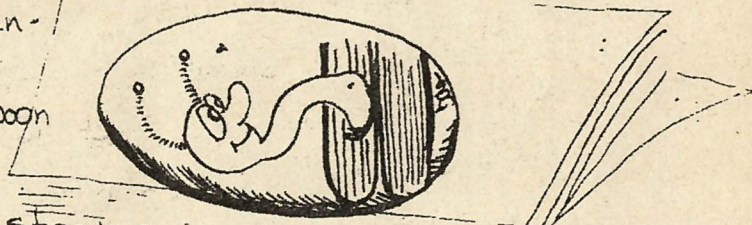
En het laatste stenenfrutseltje zijn de presse-papiers (dat zijn voorwerpen die je op een stapel papier legt om ervoor te zorgen dat de hele boel niet wegwaait.)

Je neemt hiervoor een platte kiezel en beschilder die met waterverf. Maak er bijvoorbeeld een boekenwurm of een dikke vogel op en als de verf opgedroogd is frek je met een potlood de lijntjes nog eens na.

Om de steen mooi glad te maken vernis je 'em. Blaadjes gaan er nu niet

meer van-
door!
Maar gewoon
op je

bureau staat zo'n steen natuurlijk ook.

Dit is een uitgave van de Werkgroep Milieu beheer
Groesbeek.

